

 Slovensko ljudsko
Gledališče Celje

Sezona 2012/13

John Millington Synge
**NAJVEČJI
FRAJER
ZAHODNEGA
SVETA**

John Millington Synge
**NAJVEČJI FRAJER
ZAHODNEGA
SVETA** (The Playboy of the Western World)

Komedija v treh dejanjih

Prevajalka **Tina Mahkota**

Režiser **Janez Pipan**

Dramaturginja **Tatjana Doma**

Scenograf **Marko Japelj**

Kostumograf **Leo Kulaš**

Avtor glasbe **Miha Petric**

Korepetitorja **Miha Petric** in **Marta Kosturska**

Lektor **Jože Volk**

Oblikovalec luči **Andrej Hajdinjak**

Asistent režiserja **Jernej Kobal**

Asistent kostumografa **Andrej Vrhovnik**

IGRALCI

Christopher Mahon **Blaž Setnikar**

Stari Mahon, njegov oče, zakupnik **Renato Jenček**

Michael James Flaherty (imenovan Michael James), krčmar **Bojan Umek**

Margaret Flaherty (imenovana Pegeen Mike), njegova hči **Nina Rakovec**

Shawn Keogh, njen mrzli bratranec, mlad kmet **Oskar Kranjc k. g.**

Vdova Quin, ženska pri tridesetih **Pia Zemljič**

Philly Cullen **Branko Završan**

Jimmy Farrell **Vojko Belšak**

Sara Tansey **Minca Lorenci**

Susan Brady **Ana Ruter**

Honor Blake **Tina Gunzek k. g.**

Vaški klčar **Mario Šelih**

Vaščana **David Čeh, Rastko Krošl**

Vodja predstave **Anže Čater** • Šepetalka **Simona Krošl** • Lučni mojster **Dušan Žnidar** • Tonski mojster **Drago Radaković** • Rekviziter **Svetislav Prodanović** • Dežurni tehnike **Dani Les** • Šivilji **Marija Žibret, Ivica Vodovnik** • Frizerki **Maja Zavec Bekirov, Marjana Sumrak** • Garderoberki **Melita Trojar, Mojca Panič** • Odrski mojster **Gregor Prah** • Tehnični vodja **Miran Pilko** • Upravnica mag. **Tina Kosi**

PREMIERA 22. februarja 2013

Blaž Setnikar, Nina Rakovec

Tatjana Doma

'NIMAM VERE. SEM IRSKI PROTESTANT!'

(Oscar Wilde)

1871

John Millington Synge (izgovarjava [sing]) se rodi 16. aprila v Rathfarnhamu, v današnjem predmestju južnega Dublina, kot najmlajši otrok v protestantski družini angleškega porekla, očetu Johnu Hatchu Syngu in mami Kathleen Traill. Njegov oče je odvetnik in zemljiški posestnik, pripadnik angleško-irskega protestantskega razreda. Mama Kathleen je ortodoksna protestantka.

1872

Johnov oče umre zaradi koz, pokopljejo ga na njegov prvi rojstni dan. Vdova Kathleen po moževi smrti ostane sama s petimi otroki in prejema 400 funtov letno od zemljiških prihodkov, kar zadostuje za spodobno življenje. Po moževi smrti se z otroki preseli v bližino svoje matere, otroke pa podvrže zelo strogi verski vzgoji. Njen oče, častiti doktor Robert Traill, je bil pastor v katoliški vasi v pokrajini Cork, Johnov stric častiti Alexander Synge pa je bil protestantski misijonar na skoraj popolnoma katoliških Aranskih otokih.

John je bil plašen otrok, ker je bil zelo bolehen, se ni veliko družil z vrstniki. Trpel je za astmo. Ne da bi karkoli vedel o dednosti, je prišel do zaključka, da imajo bolni starši bolne otroke, in se odločil, da se nikoli ne bo poročil. Poleg bolezni je Johnova zgodnja leta močno zaznamovala materina verska vnema. Popolnoma ga je zastrašila podoba pekla, ki jo je Kathleen otrokom nazorno opisovala. Pred strogo versko vzgojo se

je kot otrok umikal v naravo in v njej iskal notranji mir.

Njegovo zgodnje šolanje je bilo pogosto prekinjeno zaradi bolezni. Zaradi šibkega zdravja je po štirih letih šolanja v Dublinu in v Brayu pristal doma z domačim učiteljem, ki ga je poučeval trikrat tedensko. Ta izolacija je še povečala njegovo samotarstvo.

1879

Ustanovljena je irska politična organizacija Land League, ki pomaga revnim irskim zemljiškim najemnikom.

1884

Ustanovljena je amaterska športno-kulturna organizacija The Gaelic Athletic Association, ki se zavzema za promocijo tradicionalnih gelskih športov, prav tako se zavzema za oživljanje gelskega jezika, irske glasbe in plesa.

1885

Pri štirinajstih John odkrije Darwinove evolucijske razprave in teorije o naravni selekciji, ki so bile v popolnem nasprotju z njegovo protestantsko vzgojo in z verskim prepričanjem njegove družine. Srečanje z Darwinom okrepi njegov agnosticizem. Za kratek čas se obrne v krščanstvo, pri šestnajstih ali sedemnajstih pa se veri dokončno odpove, kar povzroči družinsko krizo. Njegova mama goreče moli za sinovo spreobrnitev.

1887

Johnov brat Edward, ki se je ukvarjal z upravljanjem družinskih posesti, s tetinega

posestva v Glanmoru, v grofiji Wicklow, prežene najemnike in poruši njihovo hišo. John, ki s svojo družino nikakor ne najde stika, se bratovega početja sramuje. To je eden ključnih razlogov, da se John popolnoma odmakne od družine.

1889

Vpiše se na Trinity College (Kolidž sv. Trojice) v Dublinu. Študira jezike, specializira se za hebrejski in gelski jezik, ki so ga poučevali predvsem zato, da bi pomagali protestantskim misijonarjem pri spreobračanju keltsko govorečih katolikov na zahodu Irske.

Vpiše se tudi na Royal Irish Academy of Music (Kraljevo irsko akademijo za glasbo) v Dublinu pod mentorstvom Roberta Stewarta, kjer študira violino in kontrapunkt. Njegova mama meni, da je ukvarjanje z glasbo popolna izguba časa, še bolj pa kasneje nasprotuje njegovemu ukvarjanju z gledališčem. Mama nikoli ni videla nobene njegove igre, tudi ostali bližnji sorodniki se za njegovo umetniško ustvarjanje niso zmenili. John je duševni mir našel v naravi in v svetu glasbe.

1891

John ima koncert, ki v časopisih dobi dobre kritike.

1892

Uspešno zaključí šolanje na Trinity Collegeu.

1893

Odpotuje v Nemčijo (Koblenz, Würzburg), kjer ostane eno leto. Tam študira glasbo in

želi postati skladatelj. Igra violino, flavto, piščalko iz pločevine in na klavir. Nekateri pravijo, da je domovino zapustil, ker se je želel izviti iz dušečega domačega nekreativnega vzdušja. *Vsak Irec, ki se hoče ukvarjati z višjo kulturo, mora najprej zapustiti Irsko.*¹ (George Bernard Shaw)

Kmalu ugotovi, da ga bolj kot glasba zanima pisanje. Napiše nekaj pesmi in skic za dramske igre, v katerih se zrcalijo njegove mladostne preizkušnje in neizkušenost ob prvih ljubezenskih avanturah.

Poletje preživi z mamo na družinski posesti v Wicklowu. Kadar ni potoval, je preživljal čas z materjo na posestvu v Wicklowu. Vse življenje se je trudil, da bi se odtrgal od posesivne mame. Med počitnicami se zaljubi v Cherrie Matheson, ki je bila pripadnica zelo konservativne protestantske verske skupine Plymouth Brethern.

Ustanovljena je nevladna, nepolitična organizacija Gaelic League, ki se zavzema za promocijo gelskega jezika na Irskem in drugod. Za razliko od drugih organizacij v svoje vrste sprejme tudi ženske. Čeprav je nepolitična organizacija, pritegne mnoge irske nacionaliste.

1895

Januarja odpotuje v Pariz, kjer na Sorbonni študira francoščino in francosko literaturo, primerjalno fonetiko pa na

¹ J. M. Synge. *Svetniški vrelec*. Gledališki list SNG Drama Ljubljana, Ljubljana: SNG Drama Ljubljana, 1991, str. 56.

École Pratique des Haute-Études. Želi si postati učeni kritik francoske literature in to s francoskega zornega kota. Poleg tega posluša še predavanja filozofije, etike, celo socialistične ideje anarhista Sebastiana Feuréja in predavanja o keltski civilizaciji. Seznani se s socializmom, nacionalizmom, feminizmom in spiritualizmom.

Poletje preživi v Wicklowu. Cherrie Matheson zaprosi za roko, vendar ga ona zavrne, ker je ateist.

1896

Za tri mesece odpotuje v Rim in Firence, kjer se uči italijanščino in preučuje njihovo umetnost in literaturo.

Poletje preživi v Wicklowu. Cherrie Matheson še enkrat zaprosi za roko, ona ga še drugič zavrne. Zavrnitev ga zelo prizadene in odloči se, da bo na Irskem preživel čim manj časa.

Vrne se v Pariz in nadaljuje s študijem na Sorbonni.

21. decembra spozna Williama Butlerja Yeatsa (1865–1939), ki mu svetuje, naj opusti svoje ambicije, da bi postal kritik in poznavalec francoske literature, naj se vrne na Irsko, obišče Aranske otoke in svoj pisateljski talent nameni temam irskega življenja in potrebam novega irskega gledališkega gibanja. Spozna Mude Gonne, feministko, irsko nacionalistko, revolucionarko in igralko angleško-irskega porekla, ki je bila dolgoletna neuslišana ljubezen Williama Butlerja Yeatsa.

Yeats je po materini strani izviral s severozahoda Irske, iz mesta Sligo, kjer so ljudje verjeli v nadnaravne moči in pojave iz ljudskih pripovedk in zgodb. Yeats je snov za svoje pesmi črpal iz irske mitologije, spojene z verovanjem v nadnaravne pojave. Leta 1923 je prejel Nobelovo nagrado za literaturo. Zavedal se je, da preprost irski človek ne bo nikoli prebiral njegovih pesmi, saj mu nizka izobraževalna raven tega ni dovoljevala, zato je začel pisati drame. Menil je, da se lahko gledališče dotakne ljudske množice. Irce je hotel izobraziti in kulturno ozavesti.

1896

Na posestvu pri irskem političnem in kulturnem aktivistu in dramatikcu Edwardu Martynu se nekega deževnega popoldneva ob čaju srečata William Butler Yeats in lady Augusta Gregory (1852–1932). Oba sta bila privilegirana, angleško govoreča protestanta, ki sta se zavzemala za kulturo preganjanih irsko govorečih katolikov. Lady Gregory je leta 1891, po smrti moža sira Williama Gregoryja, guvernerja Ceylona, začela z zbiranjem irske folklorne in s pisanjem literature. Miti in legende, ki sta jih z Yeatsom zbrala, so pomenili osnovo za mnoge dramske igre, v katerih so nastopali irski junaki. Lady Gregory je napisala več kot 40 iger, nekaj pesmi in esejev. Anekdota pravi, da je lady Gregory Yeatsu na čajanki dejala: *Škoda, ker nimamo irskega gledališča*, in tako naj bi naključno srečanje rodilo idejo o rojstvu irskega nacionalnega gledališča.

1897

Prisostvuje uvodnemu sestanku združenja L'Association Irlandaise, ki ga ustanovi Maude Gonne s pomočjo Yeatsa, vendar iz združenja čez tri mesece izstopi.

Poletje preživi v Wicklowu.

Decembra je prvič operiran zaradi bule na vratu. Operacija pomeni začetek dolgotrajne Hodgkinove bolezni, vrste raka, ki ogroža limfni sistem.

1898

Prvič odpotuje na Aranske otoke (od 10. maja do 25. junija). Navdušen je nad preprostim življenjem tamkajšnjih prebivalcev, ki se spopadajo s krutostjo narave, surovim podnebjem in nerodovitno zemljo. Ima učitelja, da izpopolnjuje svoje znanje gelščine, preučuje folkloro otočanov, piše prozo in osnutke za kasnejša dramska dela, ki jih je navdihnili življenja otočanov, njihove zgodbe in anekdote.

Njegovi zapiski o življenju na otoku so prvič objavljeni v *New Ireland Review*, svoj dnevniški potopis *Aranski otoki* (*The Aran Islands*) je leta 1901 dopolnil, leta 1907 pa je izšel v knjižni obliki z ilustracijami Jacka Butlerja Yeatsa. John je potopis označil kot *svoje prvo resno delo*.

Prvič obišče lady Gregory na njenem posestvu v Coole Parku.

1899

Odpotuje v Bretanijo in se tam uči bretonščino.

Prisostvuje otvoritveni uprizoritvi Irskega literarnega gledališča (Irish

Literary Theatre) – *Gospa Cathleena* (*The Countess Cathleen*) W. B. Yeatsa.

Poletje preživi v Wicklowu. Drugič obišče Aranske otoke, za en mesec odide na Inishmaan (od 12. septembra do 7. oktobra), kjer doživi jesenski dež, nevihte in turbno pokrajino. Otočani so zaskrbljeni zaradi slabe ribiške sezone, od katere so odvisni. Na otoku zboli, stakne hud prehlad, dobi visoko vročino in se ustraši, da bo na otoku umrl. Ko se pozdravi, se vrne v Pariz.

1900

Poletje preživi v Wicklowu. Tretjič obišče Aranske otoke, spet odide na Inishmaan (od 15. septembra do 3. oktobra), kjer se pobliže sreča s krutostjo morja, ki je otočanom vzelo sovaščana.

Zimo preživi v Parizu.

1901

Poletje kot ponavadi preživi v Wicklowu, potem preživi en teden v Coole Parku z lady Gregory in Yeatsom.

Četrtič obišče Aranske otoke (od 21. septembra do 19. oktobra). Dokonča rokopis potopisa *Aranski otoki*.

Udeleži se prve profesionalne uprizoritve gelske igre *Casadh an tSugáin* Douglasa Hyda.

1902

Vpiše se na tečaj stare irščine, ki ga vodi francoski keltolog in arhivar Marie-Henri d'Arbois de Jubainville.

Poletje preživi v Wicklowu, kjer dokonča enodejanki *Jezdec k morju* (*Riders to the Sea*) in *V senci globeli* (*In the Shadow of the Glen*) ter napiše osnutek igre *Brusačeva poroka* (*The Tinker's Wedding*).

Še zadnjič obišče Aranske otoke in tam preživi tri tedne.

Pozimi napiše osnutka za *Svetniški vrelec* (*The Well of the Saints*) in za *Največjega frajerja zahodnega sveta* (*The Playboy of the Western World*).

Za stalno se naseli v Dublinu in se tesno poveže z gibanjem Irish National Theatre Society, ki je nastalo z združitvijo Irish Literary Theatre lady Gregory in W. B. Yeatsa ter Irish National Dramatic Company pod vodstvom bratov Fay.

1903

Od januarja do marca je v Londonu, od tam odpotuje v Pariz, kjer sreča Jamesa Joycea, potem se vrne v Dublin.

Dokonča enodejanko *Ko mesec zaide* (*When the Moon Has Set*) (neobjavljena), ki jo je pisal od leta 1896. Septembra se za tri tedne odpravi v grofijo Kerry na jugozahodnem delu Irske.

Oktober izide njegova enodejanka *Jezdec k morju*.

Irish National Theatre Society v Dublinu 8. oktobra uprizori njegovo prvo igro, enodejanko *V senci globeli*, ki takoj izzove burne reakcije nacionalistov, češ da je avtor v enodejanki oskrnil podobo irske ženske.

1904

Februarja je krstno uprizorjena enodejanka *Jezdec k morju*, ki je navdihnili Bertolda Brechta pri pisanju *Puške gospe Carrar* (*Die Gewehre der Frau Carrar*), marca pa sta v Londonu uprizorjeni njegovi enodejanki *Jezdec k morju* in *V senci globeli*.

Poletje preživi v grofijah Kerry (jugozahodni del Irske) in Mayo (severozahodni del Irske).

Irsko nacionalno gledališče dobi stalno dvorano v prenovljenem Abbey Theatru, kjer stoji še danes. Znamenita angleška ljubiteljica gledališča, občudovalka Yeatsovega dela in donatorica Annie Elizabeth Frederica Horniman je plačala adaptacijo dveh povezanih zgradb na Abbey Street in Marlborough Street in ju brezplačno ponudila v uporabo Yeatsu in Irish National Theatre Society. Adaptacijo gledališča je plačala, ker je bila prepričana, da je za razvoj dramatike in gledališča pomembno stabilno repertoarno gledališče. Ustanovila je fond, ki je podpiral razvoj irskega repertoarnega gledališča v prenovljenem Abbey Theatru.

Gledališče odpre svoja vrata 27. decembra z dvema novima igrama *On Baile's Strand* W. B. Yeatsa in *Spreading the News* lady Gregory in obnovljenima igrama *Cathleen Ni Houlihan* W. B. Yeatsa in lady Gregory in *V senci globeli* J. M. Syngea.

Decembra v knjižni izdaji izide enodejanka *V senci globeli*.

1905

Februarja v knjižni izdaji izide njegova igra v treh dejanjih *Svetniški vrelec* in je tudi krstno uprizorjena. Publika nad igro ni preveč navdušena, igralci pa avtorju očitajo, da je igra preveč temačna in da so vsi liki negativni.

Britanski dnevnik *Manchester Guardian* mu naroči dvanajst člankov o divjih, nerazvitih in revnih predelih zahodne Irske in z Jackom Butlerjem Yeatsom se junija odpravita na potovanje po zahodu Irske (Mayo, Connemara).

Pozno poletje preživi na zahodnem delu grofije Kerry (polotok West Kerry) in na otokih Basket.

22. septembra je izvoljen za enega izmed treh direktorjev gledališča Abbey Theatre, skupaj z Yeatsom in lady Gregory. Živi v bližini Dublina, zato je vedno bolj povezan z gledališčem in pogosto tudi potrpežljiv posredovalec med nepotrpežljivim Yeatsom in drugimi, nič manj temperamentnimi člani gledališča.

Spozna devetnajstletno katoličanko Molly Algood, z umetniškimi imenom Marie O'Neal, in se vanjo zaljubi. Molly je bila sirota in je skupaj s sestro Saro obiskovala dramski tečaj v okviru organizacije Daughters of Erin, ki jo je leta 1900 ustanovila feministka Maude Gonne. Njun mentor je bil igralec in gledališki producent Willie Fay, ki je bil eden izmed ustanoviteljev Abbey Theatra. On ju vpelje v Abbey Theatre, kjer se Molly in John prvič srečata. Molly je bila bivša slabo izobražena prodajalka, ki je v Abbey Theatre prišla s sestro Saro, da bi igrala manjše vloge, Synge pa v njej prepozna igralko, idealno za neukrotljive junakinje.

1906

V Deutsches Theatru v Berlinu uprizorijo *Svetniški vrelec*, v Pragi pa *V senci globeli*.

John se pridruži turneji gledališča po Angliji in Irski, pozno poletje pa spet preživi na zahodu Irske v Kerryju.

1907

Januarja izide knjižna izdaja njegove znamenite komedije v treh dejanjih *Največji frajer zahodnega sveta* in je 26. januarja tudi krstno uprizorjena v Abbey Theatru. Ob premieri pride do burnih in sovražnih reakcij publike ter protestov, ki so jih podpihovali nacionalisti, z razlago, da igra ni dovolj politična, da je nemoralna, in jo označili kot *ničvredno in nečloveško zgodbo v najbolj umazanem jeziku, kar ga je bilo kdaj slišati z odra*. Kljub temu pa Syngu *Največji frajer zahodnega sveta* prinese svetovno pozornost.

Aprila izide knjižna izdaja njegovega potopisa *Aranski otoki*.

John in Molly se na skrivaj zaročita, načrtujeta tudi poroko. Njegova mama je zaroko s katoličanko presenetljivo dobro prenesla. Njuno razmerje ni bilo ravno harmonično; John je težko prenašal starostno razliko med njima, bil je ljubosumen, zaradi česar sta se pogosto prepirala. Pogosto se je pritoževal nad svojim zdravjem, kar je mlada Molly imela za hipohondrijo. Molly je bila vihrava, mlada, hitre jeze, neodvisna, polna energije in ambicij.

14. septembra je operiran in iz vratu mu odstranijo zatekle žleze, uspeh operacije je zelo kratkotrajen. Takoj ko ga odpustijo iz bolnišnice, začne s pripravami na poroko.

Zadnjič obišče Kerry; tam zboli in se vrne v Wicklow.

V gledališču Národní divadlo v Prahi uprizorijo *V senci globeli*.

Decembra izide knjižna izdaja komedije v dveh dejanjih *Brusačeva poroka*, vendar vodstvo gledališča meni, da je *preveč nemoralna za Dublin*. Komedija je v Abbey Theatru uprizorjena šele leta 1971.

1908

John režira dramo Hermanna Sudermanna *Teja* v prevodu lady Gregory in Molièrove *Scapinove zvijače* prav tako v prevodu lady Gregory.

Maja je operiran na trebuhu in zdravniki odkrijejo tumor, ki ga ne morejo odstraniti; 6. julija ga odpustijo iz bolnišnice. Ne povejo mu, da umira.

Oktobra odpotuje v Nemčijo, medtem umre njegova mama. Izve, da bodo objavili njegove pesmi.

1909

Njegovo zdravstveno stanje se iz dneva v dan slabša, ima močne bolečine v trebuhu, 2. februarja ga sprejmejo v privatno bolnišnico Elips Nursing Home.

Syngje je že dalj časa čutil bližino smrti. Zelo se je trudil dokončati svojo zadnjo igro v treh dejanjih *Deirdre, žalosti polna (Deirdre of the Sorrows)*. Inspiracija za igro je bila precej avtobiografska; ljubezen do Molly in zavedanje bližine smrti.

Zgodaj zjutraj 24. marca umre star osemintrideset let.

V Court Theatru v Londonu uprizorijo *Največjega frajerja zahodnega sveta, Svetniški vrelec, V senci globeli* in *Jezdece k morju*; v gledališču His

Majesty's Theatre v Londonu krstno uprizorijo komedijo *Brusačeva poroka*.

Syngov literarni vzpon je bil bliskovit; od leta 1903, ko je bila krstno uprizorjena njegova prva igra *V senci globeli*, do svoje smrti leta 1909 se je prebil iz popolne anonimnosti do slave in v tako kratkem času napisal šest iger. Njegove igre obravnavajo socialne in ekonomske stiske preprostih irskih ljudi. Naturalistične osnove je nadgrajeval s fantazijskimi in mitološkimi, kasneje tudi pravljničnimi motivi.

1910

Njegova drama *Deirdre, žalosti polna* doživi januarja krstno uprizoritev v Abbey Theatru z Molly Algood v vlogi Deirdre. Yeats, lady Gregory in Molly so besedilo drame uredili, vendar niso upoštevali avtorjevih predlogov in želja.

Julija izide še knjižna izdaja te drame.

W. B. Yeats objavi *J. M. Synge and the Ireland of His Time*, novembra v štirih knjigah izdajo *The Works of J. M. Synge*.

1911

Abbey Theatre odide na ameriško turnejo z *Največjim frajerjem zahodnega sveta*. V Bostonu, New Yorku in Philadelphiji pride do nemirov in izgrediv publike. Igralce so obmetavali s krompirjem in smrdljivimi bombami. Tam so se zbrali irski nacionalisti, ki so imeli celo dokaz, da igralke v igri niso prave Irke, ker naj bi imele *tipične anglosaksonske noge – velike, nerodne*

in ploske. Gostovanje si ogleda Eugene O'Neill, ki je nad igro navdušen.

Literatura

- Maja Borin. Diplomsko delo. Ljubljana: AGRFT, 2007.
- Eugene Benson. *J. M. Synge*. London: The Macmillan Press Ltd, 1982.
- *The Cambridge Companion to J. M. Synge*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- W. J. McCormac. *Fool of the Family, A Life of J. M. Synge*. London: Weidenfeld & Nicolson, 2000.
- John Millington Synge. *The Complete Works of J. M. Synge*. Hertfordshire: Wordsworth Poetry Library, 2008.
- John Millington Synge. *Svetniški vrelec*. Gledališki list SNG Drama Ljubljana, Ljubljana: SNG Drama Ljubljana, 1991, str. 56.

Tatjana Doma

FRAJER ZA EN DAN

Komedija v treh dejanjih *Največji frajer zahodnega sveta* (*The Playboy of the Western World*) Johna Millingtona Syngea velja danes za mojstrovino, ob svoji krstni uprizoritvi pa je razburila publiko in izzvala proteste, ker naj bi žalila irski nacionalni karakter, podoba čiste irske ženske in bila preveč nasilna. John Millington Synge je bil nad reakcijami publike razočaran, predvsem zato, ker ga je zavrnila publika, za katero je pisal – katoliški irski srednji razred, igra pa mu je kljub temu prinesla svetovno slavo. Več kot sto let stara komedija v treh dejanjih, kot jo je označil avtor, ni tipična komedija, saj nima srečnega konca, kot osrednji dogodek pa postavlja zgodbo o domnevnem uboju očeta. Komika igre izhaja predvsem iz nasprotja med svetom domišljije, sanj in iluzije (svet Christyja Mahona) in svetom surove realnosti, kjer ni prostora za domišljijo (svet vaščanov).

Synge je med letoma 1903 in 1905 večkrat obiskal polotok West Kerry (v grofiji Kerry na jugozahodni obali Irske) in divje, nerazvite in revne predele grofije Mayo na severozahodu Irske. Svoja popotovanja je popisal v številnih člankih, ki so bili objavljeni v *The Shanachie* in v dnevnem časopisu *Manchester Guardian*. W. B. Yeats je menil, da so ti potopisi veliko slabši od tistih v dnevniškem potopisu *Aranski otoki* (*The Aran Islands*) in da ne bi smeli biti objavljeni. Kljub temu pa so zelo pomembni, saj pričajo o genezi *Največjega frajera zahodnega sveta*. V zvezku št. 52 najdemo osemnajst strani zapiskov o grofiji Mayo, analize dramskih del Racina in Molièra ter zgodnje orise komedije *Največji frajer zahodnega sveta*.

Fizično nasilje in nenavaden govor, ki ju je Synge opazil v grofijah Kerry in Mayo, sta našla svoje mesto prav v *Največjem frajerju*. V grofiji Kerry je videl mlade ženske, ki so božale in ljubkemale roke in obraz moškega, ki so ga vrgli z voza; njegov obraz je bil popolnoma krvav, žensk pa to ni motilo, zdelo se je, kot da jih njegovo stanje celo privlači. Zahod

Irske, še posebej Mayo, je Synge pritegnil prav zaradi nasilja in brezzakonja med irskimi kmeti. Ti predeli so bili vedno znani po nasilju in hudi revščini. Prav v Mayo je Johnov brat Edward razlastil cele zaselke najemnikov. Razlaščeni kmetje so se kruto maščevali in pohabljali živino in ovce posestnikov. Na to se nanaša omemba Marcusa Quina v *Največjem frajerju*, ki je dobil šest mesecev zapora, ker je pohabljal jagnjeta.

Synge je pretresla tudi revščina, ki jo je videl v teh predelih, predvsem škoda, ki jo je le-ta naredila ljudem, ki so živeli v izredno slabih bivalnih pogojih in v nenehnem dežju in megli. Pod vtisom divjine, revščine, nasilja, propada in brezzakonja zahodne Irske je začel pisati svojo 'ekstravagantno komedijo'. V enem izmed osnutkov, v farsu *Morilec (The Murderer (A Farce))*, je bil začetek postavljen na polje s krompirjem, kjer je Christy napadel očeta. Synge je igro dolgo časa pilil in popravljal, saj je o njej začel razmišljati že leta 1904, nekatere dele zadnjega dejanja je popravljal več kot enajstkrat. Eden izmed naslovov igre je bil tudi *Murder Will Out, or the Fool Of the Family (Resnica bo prišla na dan ali Družinski norec)* in *The Fool of Farnham (Norec Farnhamski)* dokler se ni odločil za domiselni dvoumen naslov *The Playboy of the Western World*. Oktobra 1906 je pisal Yeatsu, da piše najdaljšo igro, kar so jih naredili v Abbey Theatru, in da je na nekaterih mestih precej težka.

Osrednji dogodek v *Največjem frajerju* se nanaša na resnični dogodek, ki mu ga je opisal starec na Aranskih otokih. Synge ga je zabeležil v svojih potopisnih zapiskih. Njegova verzija dogodka v komediji je veliko bolj kruta in nihilistična od pripovedi z Aranskih otokov. Starec mu je povedal zgodbo o moškem, ki je v navalu jeze in strasti ubil svojega očeta, zatekel se je na Aranske otoke, kjer so ga domačini skrili pred policijo, dokler ni pobegnil v Ameriko. Synge je kot pojasnilo k zgodbi zapisal, da je *na zahodu težnja pomagati kriminalcem popolnoma univerzalna zaradi tega, ker so tamkajšnji prebivalci pravico in zakon povezovali z osovraženo angleško sodno oblastjo*, poleg tega pa so otočani ostali *nepodkupljivi*, kljub nagradi, ki je bila razpisana za zločincem.

Synge je dogajanje prestavil v divjo obmorsko vas v grofiji Mayo, ki leži na zahodu Irske. Irski zahod naj bi bil avtentičen in prvinski v primerjavi s poangleženim vzhodnim delom. Preplašen, nesamozavesten fant, ki z enim zamahom lopate ubije svojega očeta, se po enajstih dneh bega pred zakonom zateče v zanemarjeno podeželsko krčmo s *koncesijo za točenje in uživanje žganja in piva*. Tam ga primitivni in pijani vaščani povzdignejo v junaka. Synge je zgodbo z Aranskih otokov za potrebe komedije radikalno spremenil. V zgodbi z Aranskih otokov je očetomor morilcu oproščen, v *Največjem frajerju* pa je očetomor povelečevan, morilca pa povzdignejo v junaka. Christy Mahon ubije očeta in zato požanje neizmerno občudovanje vaščanov in vaških punc, zanj se resno vnameta kar dve ženski. V zgodbi z Aranskih otokov so bili otočani nedolžni in idealizirani, v *Največjem frajerju* pa so vaščani pijani, primitivni,

divji, kruti, razuzdani, telesno pohabljeni, brez vrednot in morale: zaripli Linahan škili na eno oko; Patcheen je hrom na eno nogo; Daneen Sullivan je žandarju iztaknil oko; Marcus Quin je pohabljal jagnjeta; vdova Quin je ubila svojega moža; Jimmy Farrell je obesil svojega psa, ker ni hotel plačati davka zanj, in ga pustil, da se je tri ure davil; fantje v vasi so enkrat ujeli norca in ga kamenjali, dokler ni zbežal in se utopil v morju; Sara Tansey pa se je enkrat odpeljala deset milj daleč, da bi videla moža, ki je odgriznil nosnico angleški gospe. Mladi Shawn Keogh, mrzli bratranec Pegeen Mike in njen bodoči mož, je strahopeten in potuhnjen kmet, ki se boji boga in trepeta pred očetom Reillyjem, Synge ga je v pismu Stephenu MacKenni¹ opisal kot *enega iz brezbožne množice, svinjo debelega obraza in prepotenih las*.

Največji frajer zahodnega sveta ni idealizirana podoba preprostih irskih podeželanov, ki so bolj krepstni in pošteni kot njihovi angleški gospodarji. Synge v komediji naslaga svet pijanstva, nasilja in brezzakonja v grofiji Mayo. Njegov svet zahodne Irske ni niti malo podoben idealizirani podobi Irske, ki jo je razglašala republikanska stranka Sinn Féin, ki se je zavzemala za neodvisno združeno Irsko s samostojno vlado. Pripadniki stranke so povzdigovali podobo krepstnega, urejenega, plemenitega, hrabrega in poštenega irskega moškega in podobo skromne, zadržane, obvladane, preproste, nežne in zveste irske ženske. Pegeen Mike ni prikazana kot čista irska ženska, ampak kot ženska, ki se prepusti želji po moškem in ga na koncu izda in zavrže. Junaki *Največjega frajerja* so hinavski, nasilni in pijani, v enem trenutku povelečujejo morilca in njegov zločin, v naslednjem hipu pa ga zavržejo in mučijo. Pripravljani so ga predati oblastem samo zato, ker se ustrašijo, da bi si zaradi dejanj svojega nekdanjega junaka lahko nakopali težave, ne pa zato, ker je njihov junak storil zločin nad lastnim očetom.

Junaštvo, povezano z nasiljem, in spolnost sta bili Syngovi zelo priljubljeni temi. V *Največjem frajerju* v ospredje postavlja čar nasilja, ki je uporabljeno proti zatiralcu: Christy Mahon ubije očeta, ker ga je ta vse življenje maltretiral. Moški so nad njegovim nasilnim dejanjem navdušeni, z njim si prisluži njihovo spoštovanje in sprejmejo ga medse, tudi ženske popolnoma obnori divji moški z juga, ki je ubil svojega očeta, kar govori o tem, kako privlačno je nasilje za malodušne ljudi v disfunkcionalnih družbah: nasilnež pooseblja vse tisto, kar oni nikoli ne bodo in zato lahko vanj projicirajo vse svoje želje.

Synge poskrbi za nepričakovan obrat: svojega junaka vaščani občudujejo in povelečujejo, dokler je njegov uboj samo zgodba, ko pa se v krčmi pojavi njegov oče, Stari Mahon, in se Christy spravi nanj, da bi ga ubil pred njihovimi očmi, vaščani Christyja zavržejo.

¹ Stephen MacKenna (1872–1934) je bil pomemben irski prevajalec Plotina, njegovi sodobniki so ga imeli za enega najboljših prozaistov tistega časa.

Synge je publiko, med katero je bilo veliko aktivnih članov stranke Sinn Féin, postavil pred dilemo: eno je pripovedovanje zgodb o junaštvih Irske in poveličevanju sporov med Irsko in Anglijo, popolnoma druga stvar pa je, ko zares ubiješ človeka. Kot pravi Pegeen na koncu igre – *kako velika je vrzel med srhljivo zgodbo in podlim dejanjem*.

Yeats, lady Gregory in celotna gledališka ekipa so ob prvem branju igre izrazili zaskrbljenost zaradi uporabe nizkega jezika in nasilja. Synge je v igri uporabil jezik, s katerim bi se irska publika identificirala; izhajal je iz pogovornega jezika, jezikovnih fraz in ljudskega žargona. Producent Fay ga je poskušal prepričati, naj iz Pegeen naredi spodobno in prijetno podeželsko dekle in iz igre črta prizor, ko Pegeen ožge Christyju nogo, vendar ga Synge ni ubogal.

Lady Gregory je 14. januarja 1907, ko so potekale vaje za uprizoritev *Največjega frajerja zahodnega sveta*, zapisala: *Zdi se mi, da se začenjamo boriti za svoja življenja. Ne smemo narediti nobene napake*. Vodstvo gledališča je bilo glede uprizoritve zelo zaskrbljeno in zato niso nikomur dovolili, da bi si prišel ogledat vaje za predstavo, kar ni bilo v navadi. Lady Gregory je bila mnenja, da je v igri preveč kletvic, ki so igro pokvarile, in da je igra predolga. Kljub pomislekom, ki jih je gledališka ekipa izrazila ob prvem branju, nihče ni pričakoval takšnega razburjenja, ogorčenja in zgražanja v razprodani dvorani gledališča, kot je bilo ob krstni uprizoritvi v soboto, 26. januarja 1907.

Na večer krstne uprizoritve je imel Yeats v Aberdeenu na Škotskem predavanje, kamor je prejel telegram lady Gregory: **Frajerju gre zelo dobro**. Ob enih ponoči je prejel še en telegram: *Publika je ponorela ob besedi 'spodnja srajca'*. Naslednji dan, v nedeljo, 27. januarja 1907, ni bilo predstave. V ponedeljek popoldan se je Yeats vrnil v Dublin ravno pravočasno, da je videl, kako se je v dvorani posedla publika pred začetkom predstave. Prišlo je le kakšnih osemdeset ljudi, dvorana pa jih je sprejela več kot petsto. Če je na sobotni predstavi publika izžvižgala del predstave, nad katerim se je zgražala, so v ponedeljek zvečer začeli svoje nezadovoljstvo nad igro kazati že takoj na začetku. Takoj ko se je dvignila zavesa za začetek igre, je štirideset ljudi v parterju, ki jih je Yeats prepoznal kot pripadnike stranke Sinn Féin, začelo topotati z nogami, žvižgati in vpiti. Zganjali so neznosen hrup, da bi preglasili igralce. Willie Fay, ki je igral Christyja, je prekinil predstavo in publiko povedal, da sam prihaja s področja Mayo in da je pošten človek. Občinstvo je pozval, naj predstavo spremljajo v tišini, ali pa bodo poklicali policijo. Publiko je to še bolj razjezilo. Posredovati je morala policija, ki je mirno stala v dvorani, publika pa je še bolj ponorela. Lady Gregory in Synge sta pozvala policijo, naj odide. Med žvižganjem in vpitjem so igralci odigrali predstavo do konca.

Nemiri so se nadaljevali tudi v torek. Lady Gregory je prosila nečaka, naj na predstavo pripelje nekaj sošolcev iz atletskega krožka iz Trinity Collega, ki bi v primeru napada na

oder lahko pomagali. Pozabila pa je, da so skupine pijanih študentov iz Trinity Collega že od osemnajstega stoletja dalje uporabljali, da so izzivali gledališke nemire.

Pred začetkom predstave je na oder prišel Yeats in prilil olja na ogenj z najavo, da bo naslednji ponedeljek javna razprava na temo *Največjega frajerja zahodnega sveta* in svobode gledališča. Povedal je še, da nima nihče pravice motiti tistih, ki so prišli v gledališče zato, da bi slišali predstavo, da bodo igrali, dokler se jih bo slišalo, in da imajo gotovo več potrpljenja kot publika. Po 21.03 so začeli tretjič igrati predstavo. Publika je predstavo najprej spremljala mirno, ko pa je na oder stopil Christy, so začeli topotati z nogami, vpiti in zganjati čim glasnejši hrup. Nemir se je stopnjeval, dokler lady Gregory, Yeats in Synge niso poklicali policije, ki je že bila v zaodrju. Nekdo iz občinstva je predlagal, naj policija aretira Christyja, ker je umoril očeta, in publika je izbruhnila v krohot. Vodstvo gledališča je pomagalo policiji, da so iz publike izločali moteče posameznike, nekatere so napodili, druge zaprli. V takem vzdušju so igralci odigrali predstavo, zavesa se je nekajkrat spustila, ko se igralcev sploh ni več slišalo, končno pa je zavesa padla ob 22.30. Ob koncu predstave so med občinstvom istočasno peli *God Save Ireland* (katoliški nacionalisti v najcenejših prednjih vrstah, nižji srednji razred) in *God Save The King* (zgornji srednji razred, večinoma unionisti, ki so sedeli na dražjih mestih). *Največji frajer zahodnega sveta* ni povzročil le konflikta med publiko in odrom, temveč tudi konflikt med razdeljenim srednjim razredom.

V sredo in četrtek je bilo občinstvo zaradi navzočnosti policije mirnejše. Pripadniki Sinn Féina so o igri zapisali, da ni dovolj politična, da je nemoralna, in jo označili kot *ničredno in nečloveško zgodbo v najbolj umazanem jeziku, kar ga je bilo kdaj slišati z odra*. Pripadniki Sinn Féina so bili razburjeni tudi zato, ker naj bi igra žalila irsko žensko, njeno krepost, irsko oliko, gostoljubje in dobroto. Po mnenju irskih nacionalistov nobena krepostna irska ženska ne bi pod svojo streho sprejela moralca, ga povzdignila v junaka in se zapletla z njim v ljubezenski odnos. *Ženske v Frajerju* so neizživete in zdolgočasene, moški v vasi jim niso dorasli in zato željno čakajo na junaka, ki ga prepoznajo v Christyju, da bi potešil vse njihove sanje, želje in pričakovanja.

Mlada Pegeen Mike ob Christyju prelomi obljubo, ki jo je dala bratrancu Shawnu, in odpove dogovorjeno poroko. Uživa v Christyjevih poetičnih besedah, ob njem se prebudi kot ženska in se je za svojega junaka pripravljena tudi boriti. Pegeen ni čista, ponižna, bogu predana irska ženska, ampak je *poganska hči* svojega očeta, ima oster jezik, je groba, kruta, brez sočutja in preračunljiva, saj se namerava poročiti z mrzlim bratrancem Shawnom predvsem iz materialnih koristi.

Njena tekunica je Vdova Quin, ki je zaradi umora moža izločena iz vaše skupnosti. Je zrela mlada ženska, ki je obsojena na samoto, na življenje brez moškega, saj se je

vaški moški bojijo. Tudi vdova se vname za Christyja. Čeprav kmalu sprevidi njegovo 'junaštvo', mu stoji ob strani in si želi pridobiti njegovo naklonjenost. Edino ona je zmožna predane ljubezni, ki pa ji je nezrel Christy ni sposoben vračati.

Največji frajer zahodnega sveta je bil, sodeč po izgredih, popolno nasprotje temu, kar je publika in med njo zbrani nacionalisti pričakovala od predstave v Irskem nacionalnem gledališču, kjer naj bi bil irski narod spodobno prikazan v luči, kot ga je predpisovala takratna stroga viktorijanska morala, jezikovno čistunstvo in krščansko usmerjeni pogled na irsko žensko, njeno vlogo v družbi in družini.

V obdobju med 18. in 20. stoletjem sta irska družba in rimskokatoliška cerkev postavili irsko žensko v center irske kulture in ustvarili mit o čisti irski rasi, vsa odstopanja so bila strogo kaznovana. Ženske, ki so na kakršenkoli način kršile strogo določene spolne norme, so v močno patriarhalni družbi predstavljale odklon od idealne podobe irske ženske. Rimskokatoliška vera je bila tako močno integrirana v zavest irskih državljanov, da so starši v strahu pred sramoto svoje hčere sami pošiljali v posebne ustanove, magdalenske domove, in se jih odrekli.

Številnim različnim interpretacijam igre je skupna oznaka, da tiči osnovni konflikt v dvojnosti med sanjami in resničnostjo; iluzijo in realnostjo, izmišljijo in resničnim dogajanjem; v prepadu med resničnostjo in podobo resničnosti v človekovi domišljiji, ki si jo človek ustvari predvsem zato, da bi se potolažil in se lažje prebil skozi turobno, dolgočasno življenje.

Christy je mlad, nesamozavesten, plašen fant, brez izkušenj z ženskami. Po merilih očeta ni pravi moški, saj ne pije, ne kadi in se izogiba ženske družbe. Je lenuh in sanjač. V vaško krčmo se zateče po večdnevem begu, peče ga vest, utrujen je in prestrašen. Pride med ljudi, ki so izgubili stik s tradicijo, nimajo več svojih junakov, vsa njihova junaštva so preteklost. Prihod skrivnostnega mladega tujca, ki je ubil očeta, jim ponuja možnost, da bi lastno zgodbo obudili kot junaško zgodbo. Vanj projicirajo vse svoje želje in iz njega ustvarijo junaka, ki bi osmisлил njihova brezsmiselna življenja. Christy sebe nima za junaka, takega ga vidijo vaščani. Na začetku, ko prizna uboj očeta, ne laže in ne manipulira. Šele reakcije vaščanov in Pegeen Mike mu ponujajo popolnoma novo sliko o njem samem. Ta nova junaška podoba je tako privlačna, da se ji ne more upreti in jo sprejme za svojo. Vaščani hrepenijo po junaku, ki bi osmisлил njihova življenja in Christyja naredijo za človeka, kakršen v resnici ni. Christy začne zgodbo o uboju očeta ponavljati, jo napihovati skozi poetično govorico laži in začne v svoji zgodbi uživati. Sam sebi začenja verjeti, da je *največji frajer zahodnega sveta*, popolnoma nepričakovano odkrije svojo močno seksualno energijo, ki v resnici izhaja iz njegovega govorjenja, poetičnega laganja in izmišljevanja.

Uspešen pripovedovalec zgodb je izviren, vzdržuje in stopnjuje napetost zgodbe, spretno uporablja pripovedni jezik ne glede na resničnost zgodbe. Christyjeva zgodba o uboju očeta preraste v junaški mit, njegov domišljjski svet se vedno bolj razrašča. Iz preplašenega, nesamozavestnega fanta se rodi samozavesten in samovšečen moški, vaščani imajo radi njegovo pripoved o junaštvu, ne pa resničnega dejanja uboja očeta. Christy uspešno napihuje svojo zgodbo in vprašanje je, do kakšnih razsežnosti bi se njegova zgodba razrasla, če se v krčmi ne bi pojavil njegov oče. S prihodom Starega Mahona se Christyjev sanjski svet sesuje in vaščani ga prepoznajo kot lažnivca; razočarani so, ker njihov junak ni pravi junak. Iz junaških sanj padejo v kruto realnost, ki jim ni všeč. Christy jim je s svojo junaško zgodbo vlival upanje na drugačno prihodnost, ki se s prihodom Starega Mahona razblini. S tem se podrejo njihove sanje v boljšo, junaško prihodnost, spet so postavljeni nazaj v realnost, v svoja bedna življenja, ki jih ne znajo osmisлити.

V upanju, da lahko spet postane *največji frajer zahodnega sveta*, še enkrat, tokrat pred očmi vaščanov, dvigne roko nad očeta. Tokrat njegovo dejanje ni več junaštvo, ampak nasilno dejanje. To vaščane dokončno odvrne od Christyja, saj morilec očeta ni veliki junak, ki so ga pomagali ustvariti. Junaška zgodba se razblini, vaščani, pahnjeni v sivi vsakdan, se divje znesejo nad Christyjem. Spoznajo, da njihov junak ni tak, za kakršnega so ga imeli, ni niti blizu podobi, ki so jo ustvarili iz njega, in zato ga morajo preteptati, izločiti, morda celo obesiti.

Na koncu uspe Christyju z očetom, ki še tretjič vstane od mrtvih, pobegniti. Oče in sin se ne vrmeta v življenje, ki sta ga živela, ampak se odločita, da bosta odšla v svet in se *krohotala, kadar bosta pravila zgodbe o pokvarjenosti Maya in o tukajšnjih bedakih*.

Igro *Največji frajer zahodnega sveta* so po Syngovi smrti začeli igrati kot komedijo, kot jo je avtor označil. Stari Mahon je postal manj krvav, Christy bolj igriv, lahkotnejši, šarmantnejši in dobrovoljniji v primerjavi s krstno uprizoritvijo, ki je bila preresna in skoraj temačna. Igra je, ker se zabrišejo meje med resničnostjo in fantazijo in se glavni junak pred publiko spremeni iz fanta v junaka, nepredvidljiva, nekonvencionalna in grozljivo aktualna. Danes, ko ni velikih junakov, ko izgublamo stik z lastno tradicijo in zgodovino, ko se sprašujemo o lastni identiteti, ko se na novo vzpostavlja vrednostni sistem naroda, ko smo izgubljeni, prestrašeni, brez trdnih načel in prepričanj, brez lastnega mnenja in resnice, je vsak lahko junak. Junaki se formirajo z lepimi besedami, obljubami, s praznim govoričenjem, z razgaljanjem lastne intimne, lažmi in manipulacije. So embalaža brez vsebine, reklama samim sebi. Instant frajerji. Vsaj za en dan. Slava je hitro minljiva, junaki pa rastejo kot gobe po dežju. Tako kot hitro vzniknejo, so tudi hitro pozabljeni. Sploh ni važno, kakšni so v resnici, samo da so nam všeč, da govorijo to, kar želimo slišati. Vsaj za en dan, za pet minut.

Potem jih zavržemo, zamenjamo, po potrebi na novo povzdignemo, v novi embalaži s staro vsebino, v stari embalaži z novo vsebino ali še vedno brez vsebine. Saj ni važno, samo da nam ponujajo upanje na boljšo prihodnost. Na srečo je naš spomin zelo kratek, *največjih frajerjev zahodnega sveta*, malih nakladačev, sleparjev, lažnivcev, bleferjev, ki jih povzdigujemo v junake, pa na pretek.

Literatura

- Maja Borin. *John Millington Synge. Dramski prispevek k prepородu irskega gledališča in uprizoritve Syngovih del na odrih slovenskih profesionalnih gledališč*. Diplomsko delo. Ljubljana: AGRFT, 2007.
- Eugene Benson. *J. M. Synge*. London: The Macmillan Press Ltd, 1982.
- *The Cambridge Companion to J. M. Synge*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Nicholas Grene. *Synge, A Critical Study of the plays*. London: The Macmillan Press Ltd, 1979.
- W. J. McCormac. *Fool of the Family, A Life of J. M. Synge*. London: Weidenfeld & Nicolson, 2000.
- John Millington Synge. *The Playboy of the Western World and Other Plays*. New York: Signet Classics, 2006.
- John Milington Synge. *The Complete Works of J. M. Synge*. Hertfordshire: Wordsworth Poetry Library, 2008.
- John Milington Synge. *Collected Works, Volume IV, Plays, Book II*. London: Oxford University Press, 1968.

Tina Mahkota

OD LEENANA PREK *TRANSLACIJ* DO ZAHODNEGA SVETA

Pri pisanju Največjega frajerja zahodnega sveta, kakor tudi svojih drugih iger, sem uporabil komajda eno ali dve besedi, ki ju nisem slišal med podeželskim ljudstvom Irske ali pa izgovorjenih v svoji otroški sobi, preden sem se naučil brati časopise.

J. M. Synge 1907

Igralci včasih primerjamo izziv ob govorjenju Synga z izzivom govorjenja Shakespeara. Ritem in melodičnost sta tako polna kot sama Narava in če ju ne upoštevata, si v veliki nevarnosti.

Olwen Fouéré, igralka gledališča Abbey, 2004¹

Petnajst let od tega je bilo, ko sem za gledališki list SNG Drama Ljubljana ob svojem prvem uprizorjenem gledališkem prevodu, Lepotni kraljici Leenana (1996) sodobnega anglo-irskega dramatika Martina McDonagha v režiji Mateje Kolečnik, poročala, da se je ta drama s prevodom in uprizoritvijo v irščini, ki sta po naključju sovpadla z začetkom bralnih vaj v Mali drami oktobra 1999, vrnila k svojemu kulturnemu kodu, k svojim pristinim virom. V nadaljevanju članka sem strnila misli uglednega akademika Declana Kiberda, avtorja številnih knjig o irski književnosti in o J. M. Syngu, da bogata irska tradicija prevajanja (iz irščine v angleščino in obratno) dokazuje, kako se v prevodu nič ne izgubi, temveč veliko pridobi. Še toliko bolj, bi lahko dodali, vsakič ko je besedilo 'prevedeno' v gledališko uprizoritev, pri kateri je jezikovni sistem samo eden od medsebojno povezanih znakovnih sistemov spektakla.

¹ *The Page and the Stage, The Playboy of the Western World, Gledališki list Abbey Theatre, Dublin 2004, str. 37. (Borin, 2007).*

Petnajst let pozneje se s prevodom Syngovega *Največjega frajerja zahodnega sveta*, ki ga uprizarjajo v SLG Celje, tudi sama vračam k svojim pristinim virom: natanko tja, kjer se je vse začelo, kajti na samem začetku irske dramatike in irskega gledališča monumentalno stoji Synge. Razlogov za vzhičenost, vznemirjenost, predvsem pa za tremo (nič manjšo, kot sem jo čutila pred svojim prvencem, prevodom *Leenane*) je več: *Frajerja* režira Janez Pipan, ki je kot tedanji ravnatelj SNG Drama Ljubljana tvegjal in mi, popolni začetnici v gledališču (resda z dokajšnjo kilometrino prozih prevodov sodobnih irskih avtorjev), ponudil zahtevno McDonaghovo besedilo. *Leenana* namreč motivno-tematsko in jezikovno na neki način sledi modelu, ki ga je postavil že Synge (pa čeprav ga spreverča ali celo parazitira na njem), in me nato še večkrat povabil k sodelovanju. In velikokrat sva se pogovarjala o tem, da bi bilo treba uprizoriti Syngovega *Frajerja* v novem prevodu. In zdaj ga režira prav on. In zdaj, po toliko letih vem iz lastne izkušnje, pa naj zveni še tako patetično, da se v prevodu (dobesedno in metaforično vzeto) veliko pridobi: od leta 1999 sem prevedla skoraj 60 dram, nič kolikokrat sem potovala in dalj časa bivala v Angliji, na Škotskem in na Irskem, od koder je doma večina 'mojih' avtorjev, se srečevala z njimi, obiskovala njihove resnične in imaginarne kraje (leta 2000 sem preživela dva tedna v Rathdrumu v Wicklowu na poletni šoli, posvečeni življenju in delu J. M. Syngea, pa tudi sodobni irski dramatiki in gledališču), in ne nazadnje sem prav zaradi ljubezni do gledališča in literarnega prevajanja že skoraj deset let 'samo' (samozaposlena) prevajalka. Že mogoče, da sem *oskrbljena z besedami in gramatiko*, kot pravi irski dramatik Brian Friel v *Translacijah*, uprizorjenih v SNG Drama Ljubljana leta 2005 v režiji Zvoneta Šedlbauerja, a se vsak dan in vse bolj (pre)sprašujem, če mi to res *pomaga prevajati skrivna bistva*. In, če nadaljujem s Frielom: *Tega pa ne vem. Ampak to je vse, kar imamo. Resnično ne vem.*

In koliko je tega, česar nisem (in morda nikoli ne bom) *vedela* pri prevajanju Syngea. Ta sicer že dolgo velja za klasika, o čigar življenju in delu so na voljo številne knjige, članki, akademske² in poljudne izdaje, biografije³, eseji, romani⁴ in seveda tudi

2 Syngeva *Zbrana dela* so izšla v štirih knjigah med letoma 1962 in 1968 pri založbi Oxford University Press. Syngove drame so s številnimi komentarji, opombami, osnutki in različicami objavljene v 3. in 4. knjigi, ki ju je uredila Ann Saddlemyer. Med najpomembnejšimi preučevalci Syngovega dela naj omenim še Adriana Frazierja, Nicholasa Grenea, Alana Pricea in Declana Kiberda (njegova knjiga *Synge and the Irish Language*. London: Macmillan, 1993) je temeljno delo o Syngovem jeziku.

3 Najpomembnejši sta naslednji: Kiely, David M., *John Millington Synge: A Biography* (Dublin: Gill & Macmillan, 1994) in Mc Cormack, W. J., *Fool of the Family: A Life of J. M. Synge* (London: Weidenfeld & Nicolson, 2000).

4 Leta 2011 je pri založbi Vintage izšel roman sodobnega irskega pisatelja Josepha O'Connora *Ghost Light* o Syngu in njegovih zaročnici Molly Allgood, ki presega okvire biografsko-ljubezenske pripovedi in ponuja izosten pogled na pomembno poglavje irske kulturne in politične zgodovine v prvi polovici 20. stoletja. Irski prepored in ustanovitev irskega narodnega gledališča Abbey ter njegove osrednje osebnosti (lady Gregory, W. B. Yeatsa, Synge in številne druge) pa je v odličnem biografsko-kritičnem eseju *Lady Gregory's Toothbrush* (Lilliput Press) leta 2002 orisal sodobni irski pisatelj Colm Tóibín.

obsežen prevodni korpus njegovih del⁵. Vseeno pa so njegov položaj, recepcija in vpliv v izhodiščnem literarnem sistemu skrajno zapleteni, nestabilni in dvoumni – začeni že s krstno uprizoritvijo *Največjega frajerja zahodnega sveta* v gledališču Abbey, ki se je leta 1907 končala z izgredi, potem ko so jo irski nacionalisti obsodili kot travestijo irskega zahoda, ki se nikakor ni skladala s populističnimi predstavami o pristni irskosti, ki da je čista in izvorno dobra. In kot analizirajo irski literarni znanstveniki in teatrologi, *še vedno obstaja nekakšno podedovano nelagodje, ki ga povzroča njegovo delo, nekakšna usedlina sumničavosti do njegovega jezika in njegove vizije Irske. Kot bi hoteli reči, da Irska, kakršno predstavlja v svojih dramah, danes ne obstaja več, in da je veliko vprašanje, če sploh kdaj je* (Mahkota, 1999).

V prevodni situaciji, ko gre za (so)ustvarjanje, korespondiranje, lahko pa tudi za subvertiranje irske literarne topografije in njeno tematiziranje zahoda, ene od velikih pripovedi irske politike in kulture, in to v ciljni kulturi, ki ima po splošnem, resda morda nekoliko plitvem in površnem vtisu toliko skupnega z irsko kulturo, se zapleti, dvoumja in celo nelagodja kaj lahko podvojijo in razrastejo – še posebej, če gre, kakor v pričujočem primeru, za nov prevod klasičnega in kanoniziranega dela. Daljša kot je veriga 'izvirnikov', večja se zdi primarna potencia izvirnika; več kot je plasti, ki jih je treba občutljivo odstreti in odstraniti, težje začneš z novimi nanosi, svežimi barvami, in, če je potrebno, tudi z dodajanjem patine.

Za umestitev in razumevanje Syngove idiosinkratične angleščine (že njeno poimenovanje, omahujoče med izrazi irska angleščina oziroma hiberno-angleščina, je lahko pravo minsko polje, saj nemudoma prikljče in nelagodno obuja kolonialni diskurz), je ključna sprememba v rabi 'irske' idiomatike v času irskega preporeda in ustanovitve irskega narodnega gledališča na pragu 20. stoletja, ko nastopi novo obdobje bolj realističnega prikazovanja jezika in kulture

5 Slovenci smo se v poklicnih gledališčih s Syngom prvič srečali z njegovo enodejanko *Senca v globeli*, ki je bila v prevodu Jara Dolarja premierno uprizorjena 12. junija 1954 v mariborski Drami. Sledili sta uprizoritvi *Vražjega fanta zahodne strani* (v tipkopisu prevajalca Cirila Kosmač je naslov *Vražji fant zahodnega sveta*) v SNG Drama Ljubljana v režiji Mirana Herzoga (premiera je bila 14. oktobra 1966) in v Slovenskem stalnem gledališču v Trstu v režiji Zvoneta Šedlbauerja (premiera je bila 14. marca 1980). Slabih deset let pozneje (premiera je bila 7. novembra 1989) je bil uprizorjen v novem prevodu Vesne Jurca z naslovom *Junak z zahoda* v režiji Eduarda Milerja v Mestnem gledališču ljubljanskem. *Svetniški vrelec* so v prevodu Lada Kralja in v režiji Georgija Para premierno uprizorili 8. novembra 1991 v SNG Drama Ljubljana (Borin, 2007). Nekaj odlomkov iz knjige *Aranski otoki* pa je leta 2002 prevedla Tina Mahkota in so bili objavljeni v Gledališkem listu Mestnega gledališča ljubljanskega. Letn. 52, št. 7 (2001/02), str. 11–27.

Kar zadeva prevode *Največjega frajerja zahodnega sveta* v druge tuje jezike, naj omenim štiri nemške: *Der Held von Westerland*, *Der Held der westlichen Welt*, *Ein wahrer Held*, *Der Gaukler von Mayo*, francoskega z naslovom *Le Baladin du monde occidental* in tri češke: Karel Mušek je dramo prevedel že leta 1914 z naslovom *Hrdina Západu*, in sicer v moravski dialekt – v skladu z interpretacijo, da je Syngov jezik jezik irskih kmetov. Leta 1960 je nastal modernejši prevod Vladislava Čejchana v sodobni praški pogovorni jezik. Martin Hilský, vodilni češki prevajalec dramatike v angleščini (mdr. Shakespeara in številnih drugih klasičnih avtorjev) in akademik je leta 1996 to dramo prevedel na novo (a obdržal prvotni naslov). Njegova razprava *Re-imagining Synge's Language: The Czech Experience* (v: Grene, 2000) o zgodovini prevajanja Syngea v češčino in o njegovem lastnem pristopu mi je bila v pomoč, navdih in potrditev lastnih izhodišč.

Ircsev. Za Synga, rojenega govorca angleščine, pripadnika protestantskega vladajočega razreda (ki se je z irščino sicer srečal že med študijem na Kolidžu sv. Trojice v Dublinu), in ki mu je W. B. Yeats med srečanjem v Parizu leta 1896 svetoval, naj gre na Aranske otoke spoznavat tamkajšnje življenje in izročilo, je irščina kmalu postala vir navdiha. Na otoku Inishmaan je odkril ljudstvo, ki še vedno misli z irsko sintakso in idiomi, le da uporablja angleške besede, kot se je sam izrazil. Prizadeval si je, da bi tudi njegov jezik, njegova angleščina, postala avtentični govor, obenem pa jo je naredil vzvišeno in poetično. Predvsem pa je poezijo odkril v dobesednem prevajanju: irščina, prevedena beseda za besedo, je v angleščini zazvenela kot čista poezija. Odkloni od standardne angleške slovnice, kadence in ritem glasovnih in besednih figur so njegovemu, na oksfordsko angleščino uglašnemu ušesu zabneli kot čista lepota.

Kot so pokazale temeljite študije Syngovega jezika (Kiberd, 1993), je njegov jezik v svojem jedru nemimetičen in neverističen; nikakor ne gre za posnemanje jezika irskih kmetov – na kar nas sicer dvomno napeljuje tudi sam, ko v predgovoru k *Največjemu frajerju zahodnega sveta* pravi: *Ko sem pred nekaj leti pisal Senco v globeli, sem bil deležen več pomoči, kakor bi mi jo mogla nudila katera koli učenost, od špranje v podu stare hiše v Wicklowu, kjer sem se mudil in skozi katero sem lahko slišal, kaj govorijo služkinje v kuhinji.* Jezik njegovih dramskih oseb ni ne pokrajinsko ne socialno narečje (tudi znotraj posamičnih dram govorijo osebe enovit jezik, ne glede na svoj socialni status). Ta jezik je enkratni, neponovljiv in zapeljiv, sodobnemu Ircu pa tudi zelo tuj, oddaljen, nevsakdanji in

močno zaznamovan, lahko bi rekli, poetičen. (O tem duhovito piše tudi sodobni irski pisatelj Roddy Doyle v pričujočem gledališkem listu).

Pripadniki postkolonialne šole, ki so do Synge zelo ambivalentni, pravijo, da so Irci z rušenjem standardne angleške skladnje in svojimi pravili pravzaprav osvobajali skrite in pozabljene potenciale imperialnega jezika. Že pred politično osvoboditvijo in dekolonizacijo so Irci Angleže spodkopavali tako, da so angleščino okužili z irsko skladnjo, jo popolnoma pregnetli in iz nje naredili drugačen jezik. Kolonializem v svoji najbolj mogočni obliki je namreč predvsem proces radikalnega ropanja in razlaščenja: kolonizirano ljudstvo ostane brez svoje specifične zgodovine, na Irskem pa je ostalo tudi brez svojega jezika. Tako je poskus ponovne prilastitve izgubljenega irskega jezika dobil obliko malodane maščevalne virtuoznosti v angleščini, v želji, *da bi irsko angleščino vzpostavili kot jezik sam po sebi, in ne kot različico, nekakšen privesek angleščine* (Kiberd, 1993).

Hiberno-angleščina izvira iz časov kolonizacije v 16. in 17. stoletju, ko so se v večje predele severnega in vzhodnega Ulstra priselili nižavski Škoti, drugod po otoku pa so se naseljevali prišleki večinoma iz severne Anglije. Že v tistem času je bila hiberno-angleščina odmaknjena od svojega vira, zato je ostala konservativen jezikovni sistem. Po drugi strani pa je bila v nenehnem stiku z irščino, ki jo je angleščina resda vse bolj izpodrivala, a je hkrati prevzemala njene prvine. Hiberno-angleščina ima svojo slovnico, ki izhaja iz substrata irščine, tako da se v nekaterih ozirih bistveno razlikuje od 'pravilne' jezikovne rabe v standardni angleščini (na primer pri tvorjenju perfekta, tako da 'I'm after eating my dinner' pomeni 'ravnokar sem pojedla večerjo'; rabi nekaterih modalnih glagolov in členov ter pri tvorjenju velelnika: 'Let you sit down!' ali 'Be starting your tea'). Nikakor pa je ni mogoče kar povprek označiti za narečno ali nižje pogovorno jezikovno različico. Besedni red v hiberno-angleščini pogosto ohranja besedni red irščine (povedek–osebek), kar govorncu omogoča večjo prožnost pri označevanju namena in fokusa ('Is it porridge you're after? – It is.' 'Močnik bi radi? – Močnik, ja'). Nadalje ima veznik 'in' v hiberno-angleščini več pomenov kot v standardni angleščini, ker irski veznik 'agus' pomeni poleg 'in' tudi 'ko', 'če', 'zato', 'čeprav'. Hiberno-angleščina je zaznamovana tudi z odsotnostjo besedic 'da' in 'ne' v irščini, tako da se v odgovoru na vprašanje praviloma ponovi glagol. Na ravni besedišča pa je hiberno-angleščina posejana z irskimi besedami in besedotvornimi prvini. Tak primer je dodajanje končnice *-een*, irsko *-ín* za tvorjenje pomanjševalnic angleškimi korenoma, npr. 'priesteen', 'Pegeen'.

Moja izhodiščna prevajalska strategija je temeljila na prepričanju, da bi se drugost, drugačnost, tujost in poetičnost Syngovega jezika izgubile, če bi ga poskušala pripeljati v bližino sodobnega jezika. Muzikalnost in ritmiziranost Syngove proze sem

poskušala poustvariti z dokaj urejenim pojavljanjem poudarjenih in nepoudarjenih zlogov glede na pomensko vrednost besed v stavku, in sicer večinoma z laškim enajstercem (petstopičnim jambom) ter z apokopami in sinkopami (opuščanjem in izpuščanjem zlogov) v skladu s Syngovim lomljenjem enakomernega ritma ('A hat is suited for a wedding day.' – 'Klobuk za dan poročni pravšnji.'). Kar zadeva besedišče, moramo biti nadvse pozorni tudi na pogosto ponavljanje nekaterih sintagem ('dawn of the day' – 'zarja jutranja', 'maybe' – 'znabiti', 'lonesome' – 'samoten'); tudi ta strukturni princip sem upoštevala, kolikor se je dalo glede na pomenske in skladenjske omejitve.

Prevodno besedilo se mestoma sicer začne upirati tekočemu branju, saj ne prihaja do popolne asimilacije in polastitve besedila v ciljni kulturi. Prevod zveni nekoliko tuje, a prav zaradi tega se v njem ohranja drugačnost, tujost in drugost izvirne kulture in – njenega največjega frajerja.

Literatura

- Borin, M. 2007. *John Millington Synge. Dramski prispevek k prepovedi irskega gledališča in uprizoritve Syngovih del na odrih slovenskih profesionalnih gledališč*. Diplomsko delo. Ljubljana: AGRFT.
- Dolan, T. P. 1998. *A Dictionary of Hiberno-English*. Dublin: Gill & Macmillan.
- Grene, N. (ur.) 2000. *Interpreting Synge. Essays from the Synge Summer School 1991–2000*. Dublin: Lilliput Press.
- Kavanagh, P. J. 1994. *Voices in Ireland*. London: John Murray.
- Kiberd, D. 1993. *Synge and the Irish Language*. 2nd edition. London: The Macmillan Press. – 1995. *Inventing Ireland. The Literature of Modern Nation*. London: Jonathan Cape. – 1999. *Gained in Translation*. Irish Times. 12. oktober 1999.
- Mahkota, T. 1999. *Iz Leenana v Lionáin in nazaj*, Gledališki list SNG Drama Ljubljana, dec., letn. 79, št. 5, str. 6–11. – 2000. *Irska drama dobro prenaša potovanje: pogovor z Nicholasom Greneom*, Gledališki list SNG Drama Ljubljana, apr. 2001, letn. 80, št. 11, str. 6–9.
- Mathews, P. J. (ur.) 2009. *The Cambridge Companion to J. M. Synge*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Share, B. 1997. *Slanguage. A Dictionary of Slang and Colloquial English in Ireland*. Dublin: Gill & Macmillan.
- Tóibín, C. (ur.) 2005. *Synge: A Celebration*. Dublin: Carysfort Press.
- Welch, R., (ur.) 1996. *The Oxford Companion to Irish Literature*. Oxford in New York: Oxford University Press.

Roddy Doyle

DIVJI IN POPOLN: POUČEVANJE NAJVEČJEGA FRAJERJA ZAHODNEGA SVETA

Najboljše v *Največem frajerju zahodnega sveta* so glasovi. V *Frajerju* mrgoli kmetavzarjev. *Frajer* je sanjsko besedilo za vsakega učitelja. Predstavljajte si, kako težko je najti dovolj učencev, ki bi bili pripravljene brati vloge v *Hamletu*. *Kdo bi bil rad Laert? Roke gor.*

Roke ostanejo dol, pogledi zavrtajo v klopi. Ti pa stojiš pred razredom, polnim izredno plahih bodočih veterinarjev in računovodij. In niti enega samega igralca ali štoserja med njimi.

Dokler se šest mesecev pozneje ne pojaviš s *Frajerjem*.

Kdo bi bil rad Shawn Keogh? Roke gor.

Jaz!

Jaz!

Jaz, jaz!

Jaz, prosim!

Jaz, jaz, jaz, jaz, jaz!

Kaj pa vdova Quin?

Jaz, prosim, jaz, jaz, lepo prosim!

Angleščino sem poučeval štirinajst let. Dolge ure, dneve in mesece sem se trudil prepričati mlade ljudi, da je ironija v *Prepričevanju* vredna njihove pozornosti. Na naslednji strani je pa en res dober štos, prisežem.

Dolge ure in dneve sem jih poskušal prepričati, da Wordsworth ni bil kreten.

Pa to on samo o rožah cel cajt nekaj naklada, profesor. Ne ga lomit.

Pa da Yeats tudi ni bil kreten. *Profesor? Zakaj pa ni on tisti svoji kar direkt rekel, naj gre z njim?*

In da ni vsak stavek ali vsak verz, ki ga morajo prebrati, avtomatično delo kakega kretena.

To je bil nenehen boj. Postavil sem se pred tablo in rekel: *Odprite ...* (Dopolnite s čimerkoli od naslednjega: *Prepričevanje, Postrežničina hči, Dom strtih src, Portret gospe, Največja od teh.* Seznam je neskončen. Čista groza!)

Pozivu, naj odprejo besedilo, je zmeraj sledilo stokanje. In to kakšno stokanje. Tisti zlovešči, vlažni zvok ožemanja mladih možganov. Te otroke sem dobessedno ubijal. Imeli pa smo tudi dobre dneve, in to nemalo. Dijake je bilo kaj lahko prepričati, da je Shakespeare faca. Strašno radi so imeli Edmunda. Strašno radi so imeli lady Macbeth. Strašno radi so imeli Jaga. Strašno radi so imeli *Viharni vrh*. Strašno radi so imeli Heathcliffa in Cathy. Strašno radi so sovražili vse ostale like v *Viharnem vrhu*. Strašno radi so imeli strast in krutost. Strašno radi so imeli *Gospodarja muh*. Strašno radi so imeli Pujska in njegovo potuho, pardon, naduho in pa tisto, ko se mu je *glava odprla in so iz nje brizgnili možgani*. Strašno radi so imeli fine angleške dečke, ki so se suvali, pretepali in – pobijali.

Strašno radi so imeli dejstvo, da bi bili tisti mulci lahko oni sami; strašno radi so imeli to knjigo: zaradi njene iskrenosti in jezika in zaradi preproste zgodbe in njene glavne teme: otroci, ki bi za kaj takega dobili priložnost (in otok), bi se med seboj poržli. In strašno radi so imeli – o, kako zelo radi – *Največjega frajerja zahodnega sveta*.

Jaz!

Jaz!

Jaz!

Frajer je bil sprva zgolj priložnost za oponašanje glasov. Učilnica je bila nenadoma polna samih Christyjev in Peegen Mike. Tudi dekle, ki sem jo izbral, da bo brala didaskalije, se je prelevila v kmečko butaro in oponašala tipično napovedovalko irske radiotelevizije okoli leta 1981. *Poleg točilne mize stojijo prazni sodi ...*

Bilo je odštekano in divje. In za crknit od smeha. Dublinska mularija si je res dala duška. Vsak kaps, ki jim je kdaj težil, naj se speljejo posedat kam drugam, vsak prfoks, ki jih je kdaj pogledal po strani, vsak župnik, ki je kdaj potegnil mašo na več kot petintrideset minut – vsi so dobili svoje na prvih straneh *Frajerja*.

Kje je pa oče?

Shawn Keogh, *debel in plavolas mladenič*, je prvi moški lik, ki stopi na sceno. V prvih dneh branja so bili Shawni po rodu iz Kerryja, Donegala, Offalyja, Limericka, Wexforda in, kar je še najbolj bizarno, s Škotske. En od fantov v razredu je znal odlično oponašati Seana Conneryja in odločil se je, da te priložnosti nikakor ne bo izpustil.

Kše je pa oše?

Tako je torej v shebeen vstopil Džejmš Bond, ki pa ga Pegeen Mike ni niti pogledala. In če se prav spomnim – no, najbrž se ne – se je prva Pegeen Mike, potem ko je premagala vse tekmičice, odločila, da bo obdržala kar svoj običajni naglas. In tako je bila Pegeen Mike Flaherty, *dekle divjega, toda čednega videza*, na prvih petih ali šestih straneh doma iz Briarfield Grovea v Killbaracku, dve minuti hoda od postaje dublinske primestne železnice.

Predolge zdaj so že noči, Shawn Keogh, ni res, da bi se puščalo deklet, naj ubogo šteje ure čisto sama vse do zarje jutranje?

Odgovor Džejmša Bonda se je izgubil med krohotanjem in odobravalnim žvižganjem.

Bilo je zabavno, a nič več kot to. Vsaj sprva ne. Prvih nekaj strani je šlo zelo počasi. Pegeenin nakupovalni seznam na prvi strani se je zdel nepotrebno dolgovezen, povrhu tega pa se je od nas pričakovalo, da bomo gledali Pegeen, kako ga počasi piše. In kaj sploh pomenijo tisti stavki? *Klobuk za dan poročni pravšnji*. Bi ženska rada klobuk, ali kaj? In kaj sploh dela klobuk na nakupovalnem seznamu? Kje so pa jajca in kruh? Kaj pa vsa tista imena na prvih dveh straneh? Philly Cullen in zaripli Linahan pa nori Mulranniji in oče Reilly ter Marcus Quin, *ki je dobil šest mesecev, ker je jagnjeta pohabljal?* Prebijali smo se počasi, stavek za stavkom, pavza, naslednji stavek, pavza, do pike tako, kot smo prvič brali Shakespeara, dokler jim le ni steklo, in je vse skupaj počasi začinjalo dobivati smisel.

In kakšen fantastičen smisel je to bil. In – bil je tudi neznansko smešen smisel. Eden velikih uspehov moje profesorske kariere je napačil popolnoma nepričakovano, ko je Shawn Keogh z *jokavim obupom* bral stavek: *Pa če se očeta Reillyja bojim, vam rečem. Ne spravlajte me v skušnjava, skoraj sva že poročena*. Tisto dopoldne je bil Shawn sicer po rodu nekje blizu Kerryja, toda njegov podeželski naglas je popolnoma odpovedal, ko je prišel do v *skušnjava*, in mu je nenadoma potegnilo, kaj je pravkar bral; taisto pa je v taistem trenutku potegnilo tudi vsem ostalim devetindvajsetim fantom in puncam v razredu, in že je tišina – ta je trajala manj kot eno sekundo – postala vpitje, in je vpitje postalo huronsko in še bolj huronsko, in se je Shawn Keogh lahko samo še zagledal v klop pred sabo, pa v tla pod njo, upajoč, da se lahko pogrezne vanje. Po tistem, ko se je krohot le polegel, in se je Shawnu Keoghu nekako uspelo znova vzravhati, pa še nisem videl bolj ukaželjnih glav; sleherni od dijakov je vneto listal po knjigi v upanju, da bo našel še kak podoben stavek. Kaj bi dal, da bi v

tistem stopil v razred ravnatelj ali pa podravnatelj; ali pa kdo drug, kdorkoli, samo da bi kdo stopil v razred. Zaslišal sem zvok popolne zbranosti. Stvari sem imel pod nadzorom in jih obvladoval. In to v popolni tišini. Nobena grožnja ali podkupnina ne bo nikoli več tako učinkovita. Končno sem ga le zaslišal, tisti zvok tišine, ki je tako blagodejen – in tako zelo zelo redek – dve celi minuti sem ga poslušal. Dokler ni nekdo našel *stasitih, bahavih žena, ki se šalijo z možmi*.

Katera stran, katera stran?

In mrzlično iskanje se je znova začelo.

Nato je nekdo našel odlomek, v katerem vdova Quin omenja *kosmate, možate mornarje, ki jadrajo tam prek*, in že sem se prebil do zvonjenja in odmora za malico. Kupil sem si twix.

Sprva je bil jezik *Frajerja* dublinski mulariji enako oddaljen kot jezik Chaucerja ali Shakespeara. V vsako, še tako preprosto vprašanje vdove Quin se je bilo treba poglobiti, preden je postalo približno podobno njihovim besedam. Kaj šele, ko pravi: *na stotine žanjcev se vali tod mimo na ladjo v Sligo*. Kdo so ti žanjci, kam se valijo? Spet se je bilo treba poglobiti. In kakšen neki je *osel bramoravi*? Ali pa *bajni možki*? In kaj pomeni *v torek teden je bilo*? Toda tako kot pri Shakespearu se je poglobljanje izplačalo. *Stotine žanjcev* so neko dijakinjo spodbudile, da je povedala zgodbo o svojem starem očetu, ki je hodil vsako poletje iz Donegala na Škotsko pomagat pri žetvi. In še danes, dvajset let pozneje, srečujem svoje nekdanje dijake, ki se mi nasmehejo in rečejo *v torek teden je bilo*.

Frajer je bil pravi hit. Pa ne samo zato, ker so se dijaki lahko za en dan prelevili v kmetavzarje. Zgodba jih je pritegnila in pri priči postala (za razliko od jezika v njej) njihova lastna zgodba. *Frajerja* sem poučeval v začetku tisoč devetsto osemdesetih, ko je bilo jasno, da se bodo mnogi od mojih dijakov prav kmalu pridružili *stotinam žanjcev*. Poleg tega je to igra o ljudeh, ki lovijo ravnotežje na robu pravil, in mojim dijakom se je nekako zdelo, da so jim taki kraji dobro znani. Danes ta del severnega Dublina pogosto najdete v rubrikah z nepremičninskimi oglasi; ponaša se z bližino šol, lepo

obalo in drugimi javnimi dobrinami. V tistih časih je bil sicer videti skoraj natanko tako, kot je videti danes, vseeno pa sem več kot enkrat opazil, da so ga opisovali z besedo 'geto'. V resnici pa ta predel ni bil geto nič bolj, kot je geto Ranelagh, a ti otroci so vseeno poznali bolečino, ki ti jo zada dejstvo, da si že vnaprej odpisan. Poznali pa so tudi moč in čar jezika; jezik je bil ena redkih stvari, ki so jo imeli. Zbadanje je bil šport in je bila umetnost. Najboljša zbadljivka, kar sem jih kdaj slišal, je bila: *Tvoja stara mama bi za pol flaše gina še iz groba splezala*. Čisto malo jo spremenite, pa bi to bila lahko replika iz *Frajerja*; mogoče je tudi bila, v enem od osnutkov. To je tipična replika iz *Frajerja*, kajti *Frajer* je igra zbadanja. Zbadljivke švigajo čez oder kot puščice. Pegeen Mike in vdova Quin, ta dva veličastna ženska lika v igri, se v zbadanju še prav posebej odlikujeta: *Preveč pesniške so te besede za dekle, ki jo kmalu videl boš, da se praska in čoha*. Zbadanje prispeva ogromen delež k celotni energiji igre. Shakespeare je vedel, kaj zmore dobro odmerjena zbadljivka. Synge tudi. Moji dijaki pa prav tako.

Vedeli pa so tudi to, kaj zmore dobro povedana zgodba. *Povej nam o kakšnem filmu*, sem rad izzval nekega določenega fanta, kadar se mi ni dalo nič drugega, in fant je vstal in nam po svojih besedah podal vsebino kake videokasete, vseeno katere, ki jo je gledal prejšnji večer. Nekatero teh filmov sem poznal; ampak ta fant je bil boljši, dosti boljši od njih. Ni mu šlo samo za to, da bi nas zabaval. To sem takoj videl na njegovem obrazu, in to sem videl tudi na obrazu vseh drugih, ki so ga gledali in poslušali. Ravno to je bilo bistveno: ta njegova moč. Popolnoma jih je pritegnil. Čisto mogoče, da so bile tiste minute vrhunec njegovega življenja. Tudi v *Frajerju* ne gre za zgodbo samo, jasno, da ne. Gre za človeka sredi zgodbe, za Christyja, ki zgodbo pripoveduje, za Christyja, ki si izmišlja samega sebe in z besedami gradi samega sebe. Ne vem, koliko naj bi bil Christy star, pojma nimam, katero starost je imel v mislih Synge, ko ga je opisal (*slaboten mladenič, zelo je utrujen in preplašen in umazan*) in mu velel, naj *zunaj zakašlja*, nato pa ga poslal na oder. Christy je najstnik. (Pegeen Mike pa najstnica.) Izgubljen je in plah. Vendar zna govoriti; izmisli si svojo zgodbo. In drugi ga poslušajo. V tem je njegova moč.

Potem pa je tu še Christyjeva zgodba: *Mar nisem bil bedak, da nisem očeta že kdaj pred leti ubil*. Sofokles je imel samo na pol prav. Noben pravi irski fant si ne želi spati s svojo materjo. Ubiti očeta – to je pa druga pesem. Kakor hitro so dojeli, da je 'loy' neke vrste lopata in da 'riz' pomeni, da jo je dvignil nad očetovo glavo, so vsi obrazi v razredu zažareli. Saj so bili vendar najstniki, in starši so vsi po vrsti kreteni, no, še huje kot kreteni. In kaj naj bi torej fant drugega počel z lopato? Christyja so takoj vzeli za svojega. In, kar je še bolje, pozneje pride na oder še mrtvec. S tem je igra postala filmska grozljivka, in to ena tistih, ki so za crknit smešne. In potem se

Christy še enkrat stepe z očetom in spet zmaga. Stari Mahon pretep možko prenese in je čisto zadovoljen. Christy ga potisne z odra in mu sledi. Za fante v razredu se je igra tu končala. Punce pa so brale naprej, vse do Pegeeninega objokovanja – *o, gorje, da sem ga izgubila*. Fantje pa so bili v tistem že za odrom skupaj s Christyjem.

Strahovi teh fantov in deklet, njihove sanje, njihove trenutne identitete – vse to je v *Frajerju*. In – kar je nujna sestavina dobrega šolskega čtiva – ko ga beremo ali gledamo, vidimo, kako osrednji liki prerastejo svojo bolečino, in se učimo. Ko Christyja prvič vidimo, ta grizlja repo. Ko ga vidimo na koncu igre, ugrizne Shawna Keogha v nogo.

Strašno rad sem učil *Frajerja*; več kot odtehtal je *Prepričevanje*. *Frajer* je sijajno šolsko čtivo, ker je divji in popoln, kot je divji in popoln povprečen najstnik.

Prevedla **Tina Mahkota**

Objavljeno v: *Synge: A Celebration*. (ur. Colm Tóibín). 2005. Dublin: Carysfort Press.

Roddy Doyle

Irski romanopisec, dramatik in scenarist Roddy Doyle (1958) je avtor več romanov za odrasle in otroke, dramskih besedil in scenarijev ter številnih kratkih zgodb. Kar nekaj njegovih romanov je doživelo zelo uspešno filmsko upodobitev, na primer *The Commitments* (1991). Predmet njegovega pisanja je pogosto Irsko, predvsem dublinski delavski razred. Poznan je predvsem po uporabi dialoga v slengu in irsko-angleškemu dialektu. Roddy Doyle je prvi irski Bookerjev nagrajenec. Nagrado je leta 1993 prejel za roman, ki je bil preveden tudi v slovenščino *Paddy Clarke, ha ha ha* (*Paddy Clarke Ha Ha Ha*; prevajalka Tina Mahkota, Mladinska knjiga, 1995). V slovenščino je bil preveden tudi njegov roman *Ženska, ki se je zaletela v vrata* (*The Woman Who Walked into Doors*; prevajalka Tina Mahkota, Mladinska knjiga, 1998). Skupaj z nigerijskim pisateljem Bisijem Adigunom je avtor priredbe *Največji frajer zahodnega sveta*.

William Butler Yeats TRAGIČNA GENERACIJA

Četrta knjiga¹
(odlomek)

XIX

Povsem prepričan sem zastran nekega datuma, kajti silno sem se potrudil, da bi se ga spomnil. Johna Synga sem prvič srečal jeseni leta 1896, ko sem štel enaintrideset let, on pa štiriindvajset. Stanoval sem v hotelu Corneille, in ne v svojem običajnem prenočišču; zakaj ne, se pa ne morem spomniti, kajti Corneille se mi je zmeraj zdel drag. Syngov življenjepisec sicer pravi, da si v njem lahko bival za en funt na teden, vendar pa sem bil vajen, da sem si zajtrk pripravil sam, večerjal pa za malo več kot en šiling v restavraciji Anarchist na bulvarju St. Jacques. Nekdo, čigar imena se ne spomnim, mi je rekel, da stanuje na vrhu hotela revni Irec, in naju je kmalu seznanil². Syng se je komaj vrnil iz Italije, pred tem pa je igral na gosli kmetom v Črnem lesu – šest mesecev je popotoval s petdesetimi funti v žepu –, zdaj pa je bral francosko poezijo in pisal morbidne in melanholične stihe. Povedal mi je, da se je irščine učil na Kolidžu sv. Trojice³, zato sem mu velel, naj gre na Aranske otoke in odkriva življenje, ki ni bilo še nikdar izraženo v literaturi, namesto življenja, o katerem je bilo izraženo že vse. Njegove genialnosti nisem zaslutil, začutil pa sem, da potrebuje vzgib, ki bi ga potegnil iz njegove morbidnosti in melanholije. Sam bi bil najbrže dal enak nasvet kateremukoli mlademu irskemu piscu, ki bi znal irsko,

¹ Gre za odlomek iz knjige *The Trembling of the Veil*, ki je del poznejše *Avtobiografije Williama Butlerja Yeatsa* (1935). (Op. prev.)

² Yeatsu je Synga predstavil dr. James Cree, ki je Synga predstavil tudi lady Gregory.

³ V Dublinu. (Op. prev.)

kajti tudi sam sem bil poleti tistega leta na Inishmaanu in Inishmoru⁴ in sem bil še vedno pod močnim vtisom. Ko smo se s prijatelji izkrcali z ribiškega čolna, smo se znašli sredi gruče otočanov, in en od njih nam je rekel, da nas bo odpeljal k najstarejšemu možu na Inishmaanu. In tisti starec, ki je govoril zelo počasi, toda s smejočimi se očmi, nam je rekel: *Če je kateri od gospodov zagrešil zločin, ga bomo mi že skrili. Nekoč je bil neki gospod, ki je ubil svojega očeta, in jaz sem ga imel šest mesecev pri sebi v svoji koči, dokler ni ušel v Ameriko*⁵.

Po tistem sem Synga pogosto videval in odpeljal sem ga tudi k Maud Goone na dom, in prav ona ga je najbrž prepričala, da se je včlanil v pariško društvo Mlada Irska⁶ (to je bil naziv, ki smo ga naredili tistemu pol ducatu pariških Ircev), a je že po nekaj mesecih izstopil, češ da hoče društvo *izzvati kontinentalna ljudstva proti Angliji, le-ta pa nam nikoli ne bo dala svobode, dokler se ne bo počutila, da je varna*, kar je bil edini politični stavek, ki sem ga kdaj slišal iz njegovih ust. Miniti je moralo več kot leto dni, preden je upošteval moj nasvet in se za nekaj časa naselil v neki aranski koči in postal srečen, ker se je naposled rešil *bede revežev in ničevosti bogatašev*⁷, kot je zapisal. Skoraj pozabil sem že na vso tisto prozo in stihe, ki mi jih je bil pokazal v Parizu, čeprav sem vse skupaj znova prebral, potem ko sem se po njegovi smrti in na njegovo pisno zahtevo odločal, kaj naj se objavi in česa ne. V resnici ne premorem drugega kot zgolj nejasen dojem, kakršnega ima človek, ki bi rad videl skozi okno, obenem pa s tem, ko diha v okensko šipo, zabriše vse, kar vidi. Po moji lunarni paraboli⁸ je bil Synga človek triindvajsete faze; človek, čigar subjektivna življenja – kajti nenehno vračanje posameznika nazaj v svoje življenje je del mojih sanj – so bila končana; človek, ki ne sme zasledovati kake podobe, temveč mora bežati od nje, pa tudi od vseh tistih subjektivnih sanj, ki so bile nekoč moč in radost, zdaj pa trohniyo v njem. On sam je moral narediti prvi odločilni korak v svet onkraj sebe, tisti odločilni korak stran proč od sebe, ki je zmeraj čista tehnika, in ki je kot dejanje samo užitek, a ne zato, ker ga človek resnično stori ali ker naj bi ga storil, temveč zgolj zato, ker ga lahko stori.

Nekoč mi je rekel: *Moški mora vzgajati svojo družino in biti tako čednosten, kot je združljivo s tem početjem; če stori več od tega, je puritanec; dramatik mora izraziti*

⁴ Na izletu na Aranske otoke avgusta 1896 so Yeatsa spremljali Arthur Symons, Edward Martin in George Moore.

⁵ Možno je, da je ta anekdota imela kak delež pri nastanku Syngovega *Frajerja*.

⁶ Synga je bil povabljen v društvo kot pridružen član. Vpisal pa se je tudi v Association Irlandaise, ki jo je ustanovila Maud Gonne 1. januarja 1897, a se je kmalu izpisal.

⁷ V *Aranskih otokih*.

⁸ Yeats je za razlago svojih teozofskih, hermetičnih in mističnih teorij izumil tako imenovano 'lunarno parabolo': sonce, luna, dan, noč in ciklične menjave letnih časov so simboli harmonične sinteze nasprotij. Vsaki od 28 luninih faz je pripisal različen tip osebnosti. (Op. prev.)

svojo temo in odkrivati čim več lepote, združljive s tem početjem; če stori več od tega, je estet, kar pomeni, da je bil zavestno objektivni. Kadar je poskušal pisati dramatik brez dialekta, je pisal slabo in to tudi večkrat poskušal, kajti le s pomočjo dialekta je lahko pobegnul pred izražanjem samega sebe in videl vse, kar počne, od zunaj, dopustil svojemu intelektu, da presoja o podobah njegovega uma, kakor da jih je ustvaril kak drugi um. Vseeno pa je bila njegova objektivnost zgolj tehnična, kajti v tistih podobah so nastopale prav vse želje njegovega srca. Bil je boječ, preveč sramežljiv za običajno konverzacijo, bolehen in poln skrupulov, in kdaj pa kdaj je ustvaril bahaškega širokoustneža, spet drugič opito staro babo, polno poetične govornice, pa spet kakega mladeniča ali mladenko, ki kar pokata od zdravja. Nikoli ni izrekel žal besede in bil izredno omikan, in vendar je njegova umetnost napolnila ulice z izgredniki in nad njegove najdražje prijatelje spravila sovražnike, ki jim bodo gorki vse življenje.

Noben um ne more spočeti, dokler ni razdeljen na dvoje, toda um Keatsa ali Shelleyja je razcepljen na intelektualni del, ki sledi, in na skrito emocionalno letečo podobo, medtem ko je v umu, kakršen je Syngov, emocionalni del omrtvičen in mirujoč, njegov intelektualni del pa je čisti tehnični dosežek, tak kot zrcalo.

Toda ko to pišem o Syngu, že močno prehitavam, kajti leta 1896 je bil zame zgolj ena od mnogih slik. Pogosto sem zaprepaden, ko pomislim, da lahko spoznamo kakega človeka ali gremo mimo kakšne hiše, ne da bi se nas to količkaj dotaknilo, nato pa bo to v poznejših letih odigralo glavno vlogo v našem življenju. Mar ne bi moral takih srečanj spremljati kak drhtljaj živcev ali pa zastoj srca, kakršnega je doživel MacGregor Mathers, ko je prvič srečal fantoma?

Iz poglavja *Trepet pajčolana (1922). Tragična generacija, IV. knjiga* v knjigi W. B. Yeatsa: *Collected Works of W. B. Yeats. Volume III. Autobiographies*. New York: Scribner, 1999, str. 262–264.

Prevedla Tina Mahkota

SYNGOVA SMRT

Odlomki iz dnevnika, pisanega leta 1909¹

11

[nedatirani zapis šte. 117]

Molly Allgood² me je danes prišla vprašat, kje bom jutri, češ da želi Synge poslati pome, če bo dovolj pri močeh. Rad bi 'uredil vse skupaj'. Umira. Prenehali so mu dajati hrano. Naj Abbey zapremo ali naj ostane odprt, vse dokler bo živ? Uboga Molly ima polne roke dela, kot zmeraj. Morda je to zanjo še najbolje. Sam Syngove bližajoče se smrti zdaj ne čutim tako močno, kot sem jo čutil, ko je zbolel. Navadil sem se na to misel in opažam, da zdaj ne pomilujem njega, temveč pomilujem njo. On izginja iz življenja. Enake občutke sem imel, ko sem videl M-ja³ v blaznici. Pomiloval sem njegovo ženo. On se mi je zdel že mrtev. Kadar se srečamo s smrtjo, je ne občutimo kot zle – zle za tistega, hočem reči, ki umre. Naš demon je tih, kot je bil tih demon pred Sokratovo smrtjo⁴. Najbolj divja bridkost, ki se nam utrne ob misli na smrt, je, tako menim, naslednja: *Mineval bo vek za vekom, nihče pa ne bo nikoli več vrgel pogleda na to plemenitost ali to lepoto*. Kaj je to drugega kot pomilovanje živih in poveljevanje mrtvih?

12

[24. marec (1909), zapis šte. 118)]

24. marec

Synge je mrtev. Danes zgodaj zjutraj je rekel bolniški sestri: *Nima smisla, da bi se še naprej boril s smrtjo* in se obrnil stran in umrl. Popoldne sem se oglasil v bolnišnici in

1 *The Death of Synge. Extracts From a Diary Kept in 1909*. Tudi ta knjiga, ki je izšla leta 1928, je bila leta 1935 vključena v *Avtobiografijo Williama Butlerja Yeatsa*. (Op. prev.)

2 Molly Allgood (1887–1952) je bila med letoma 1905 in 1913 igralka gledališča Abbey (njeno umetniško ime je bilo Máire O'Neill). Leta 1906 se je zaročila s Syngom. Ustvarila je vloge Maurye v njegovih *Jezdecih k morju* (1904), *Pegeen Mike* v *Največjem frajerju zahodnega sveta* (1907) in *Deirdre* v *Deirdre, žalosti polna* (1910), ki je bila uprizorjena postumno. Synge je umrl 24. marca 1909.

3 M. je Arthur Symons, ki so ga sprejeli v blaznico v Claptonu v Londonu, potem ko se mu je leta 1908 zmešalo v Italiji. Več let si ni opomogel.

4 V predgovoru k prvi izdaji Syngovih *Pesmi in prevodov* (1909) navaja Yeats nekoliko obsežnejšo različico: *Naš demon je tako nem, kot je bil nem Sokratov demon, ko so predenj prinesli trobeliko*.

vprašal pomočnico glavne sestre, če je vedel, da umira. Odgovorila je: *Lahko da je vedel že več tednov, rekel pa ni tega nikomur. Nikakršnega cirkusa ni hotel. Tak je pač bil.* In dodala, s čustvenim glasom: *Mi smo mu bili vsi zelo vdani.*

13

[28. marec (1909), zapis števil. 119]

28. marec

Gospod Stephens, Syngov svak, je rekel, da ni trpel nobenih bolečin, le neznansko slaboten je bil. V nedeljo je natančno zaslišal zdravnika in samega sebe prepričal, da umira. To je naslednji dan povedal svojemu svaku in bil prav dobre volje, celo šalil se je. Zvečer istega dne je videl Molly in ji rekel, da mora biti zdaj pogumna, in jo poslal k meni, da bi uredil vse v zvezi z njegovim pisanjem. Tisto jutro, ko sem izvedel za njegovo smrt, je divjala močna nevihta, in niti najmanj ne dvomim, da se je razbesnela v trenutku, ko je umrl Syng. Tudi lady Gregory je tisto jutro občutila strašansko potrnost in bila je prepričana, da se pripravlja nekaj zelo hudega, le da se je ona zbala za svojega vnuka, zbala se je, da bo zbolel. Po drugi strani pa je moja sestra Lolly rekla pri zajtrku: *Mislím, da bo s Syngom še vse dobro, kajti sinoči sem videla jadrnico, kako se bori z viharjem, nazadnje pa je le ušla na mirno morje in pod jasno nebo, in že sem zaslišala gredelj, kako je zahreščal ob obalo.* To nas spomni na potovanje v Tir-nan-og⁵, še posebej na potovanje duš po smrti v njihov kraj miru.

14

[nedatirani zapis števil. 120]

Pregledoval sem njegove pesmi in znova prebral tisto na strani 21: *Sem vprašal, če zbolel bom in umrl*⁶. Seveda so bili vsi na pogrebu, vsi tisti 'tepci', sovražniki njegovi: A.7, ki je med izgredi zaradi *Frajera* pridrvel, in to v nasprotju z vsemi pravili, gor v

5 Onstranstvo (Tír na nÓg) v irski mitologiji. (Op. prev.)

6 Pesem z naslovom *Vprašanje* je bila prvič objavljena v *Pesmih in prevodih J. M. Synge* (Dublin: Cuala Press, 1909) in ponatisnjena v *Zbranih delih J. M. Synge* (Dublin: Maunsell G. Co., 1910):

*Sem vprašal, če zbolel bom in umrl,
boš prišla na črni moj pogreb,
da njih besede in molitev čuješ,
ko spuste me dol v strmi jarek gline?*

*Ne, si rekla, ker da ti je videti
živih tepcev gručo, ki gnete se krog moje
krste iz hrasta – oni živi, jaz pa mrtev pod
nje deskami – ti zbesniš, raztrgaš jih z zobmi.*

7 A. je W. J. Lawrence (1862–1940), irski zgodovinar gledališča in dramski kritik.

garderobe povedat igralcem, da nikakor ne bi smeli igrati tako sramotne igre; B.⁸, ki je zmeraj zastavil svoj precejšnji vpliv v Abbeyju proti Syngu in je tudi v javnosti govoril proti njemu; in potem so bili seveda tam tudi vsi tisti medli prijatelji, ki so se pretvarjali, da verjamejo vanj, pomagali pa niso nič. In potem je bil tam še C.⁹, čigar notica govori o Syngovem delu zgolj kot o delu, ki dosti 'obeta' in o pretiravanju tistih, ki ga hvalijo, v nadaljevanju pa trdi še to, da je preživel njen pisec v Parizu dolge ure s Syngom (in se pri letnici ušteje za nič manj kot dve leti), s Syngom, ki je bil ponosen in osamljen, skoraj tako zelo ponosen na svojo staro kri, kot je bil ponosen na svojo genialnost in imel zelo malo prijateljev. Potem je bil tam seveda D.¹⁰, tajnik društva – društvo je poslalo venec – čigar sovražnost je imela dosti opraviti z napadi v *Sinn Féinu*. Pogreb je bil, če citiram E.-ja¹¹, 'majhen, toda izbran'. Dober Syngov prijatelj mi je citiral: *Kako naj bo prebran obred, kako le rekviem zapet, če stori naj to vaš zli pogled, vaš strupeni jezik, ki ugonobil je nedolžnost, da prešla tako je mlada in umrla?*¹²

In vendar so prišli vsi ti, pa četudi samo zaradi kesanja; hodili so gledat njegove igre, pa četudi samo zato, da jih ne bi marali; izgovarjali so njegovo ime, pa četudi samo zato, da so ga klevetali. Premožna Irska ni nikoli hodila gledat njegovih iger ali izgovorila njegovega imena. Je bil kdaj povabljen v kak podeželski dvorec, razen v Coole? Je bil kdaj povabljen na kako slovesno večerjo? Kolikokrat sem mu v mislih želel, da bi živel dovolj dolgo, da bi mogel užiti tisto združitev z brezdelnimi, šarmantnimi in kultiviranimi ženskami, ki jo Balzac v enem svojih posvetil imenuje 'vrhovna tolažba genija'¹³!

15

[nedatirani zapis števil. 122]

Syng mi je v Parizu enkrat rekel: *Moralí bi združiti stoicizem, askezo in ekstazo. Po dvoje od tega je pogosto skupaj, vse troje pa nikoli.*

8 B. je Joseph Holloway (1861–1944), arhitekt, neumorni obiskovalec dublinskih gledališč in pisec dnevnikov.

9 C. je D. J. O'Donoghue, ki je napisal notico o Syngovi smrti za dnevnik *Irish Independent* (26. marec 1909).

10 D. je Seamus O'Connellly, član Sinn Féina, ki je pisal za časopis *Sinn Féin*.

11 E. je W. A. Henderson.

12 Neznani izvor.

13 V posvetilu grafici Serafini San Severino, rojeni Porcia, v romanu *Les Employés* (1936).

[nedatirana zapisa šte. 123, 126
in odlomek iz zapisa šte. 127]

Mislím, da sem nekoč izrekel nekaj, kar je nemara spodbudilo pesem *Sem vprašal, če zbolel bom in umrl*. S.¹⁴ je Syngovo delo pogosto napadal, hkrati pa je priznaval, da je Syngé genij. Napadal ga je zato, da bi ostal v dobrih odnosih s ljudmi okoli sebe. Ko je bil Syngé v bolnišnici, kjer naj bi ga operirali, je bil tam kot pacient tudi S., in ko sem povedal Syngu, da mi vsakdo, s komerkoli sem govoril o njegovi bolezni, reče: *Ni žalostno, tole v zvezi s S.-jem?*, dokler tega nazadnje nisem mogel več trpeti in sem izbruhnil, rekoč, da upam, da bo S. umrl, in me zdaj, kot mi je nekdo povedal, po vsem mestu *klevetajo, kako da sem brezsrčen*. Izvedel sem namreč, da ljudje kar naprej prihajajo v bolnišnico in sprašujejo, kako je s S.-jem, skoraj nihče pa ne povpraša po Syngu. Dva ali tri tedne pozneje je Syngé napisal tisto pesem. Mar so moje besede pognale tok njegovih misli o tem, da tepci cvetijo, še posebej zato, ker sem bil prerokoval, da bo S. cvetel, nato pa se mi je v mojem takratnem razpoloženju zdelo dejstvo, da bo S. operiran istočasno kot Syngé, neke vrste predrznost? S.-ju je bolezen dejansko prinesla toliko simpatij, da je vstopil iz bolnišnice naravnost v donosno in ugledno službo in da lahko zdaj z angleškim naglasom, ki ga je nedavno privzel, reče kakemu soigralcu med igranjem golfa, ki potrebuje naklonjenost kakega pomembnega človeka: *Dobro ga poznam in mu bom rekel kaj dobrega v vaš prid*.

14 S. je Maurice Joy, irski novinar in pesnik.

Irski tedniki so o Syngovi smrti poročali s kratkimi in večinoma skopimi noticami. Pač pa je na isti dan kot Synge umrl tudi neki obskurni pevec, član Gelske lige, ki je bil vodja demonstracij proti *Frajerju*. *Sinn Fein* je o obeh smrtih poročal v istem članku in namenil tri četrtine izgradniku. Za Synga ni našel drugega kot prgišče skopih besed, kar je bilo tudi moč pričakovati.

Molly mi je povedala, da je šel Synge, preden je šel v bolnišnico, na obisk k Stephenu MacKenni in njegovi ženi in se od njiju poslovil z besedami: *Nikoli več me ne bosta videla*.

17

[nedatirani zapis šte. 128]

SLAVLJENJE

1. Bil je ena tistih neomajnih duš, v katerih je večni 'sodni dan', večno trobentanje in vzpenjanje proti sodbi.
2. Ni govoril moškimi in ženskami in jih prosil za sodbo, kot to počnejo manjši pisci; a ker je vedel, da je on sam del sodbe, je bil tiho.
3. Pomilujemo žive, ne mrtvih, ki so mrtvi na tak način, kot je mrtev on. Iz svojega bolehnega telesa je odšel navzgor v junaške vodnjake. Mi pa smo izsušeni od časa.
4. Vedel je, da se mu bliža smrt in bil vse do konca dobre volje, malce se je celo pošalil, ko je njegov konec skorajda že napočil. Potrebe po našem sočutju ni imel. Bilo je tako, kot da smo mi in stvari okoli nas umrli njemu, ne on nam.

18

[2. april (1909), zapis šte. 129 in nedatirani zapis šte. 130]

KLEVETANJE

Premogel je tisti egoizem genialnega moškega, ki ga Nietzsche primerja z egoizmom noseče ženske. Ne jaz ne lady Gregory nisva bila nikdar deležna enega samega komplimenta od njega. Po *Hyacinthi*¹⁵ je odšla lady Gregory domov, takoj ko je padel zastor, ne da bi počakala, da bi ji vsaj prijatelj lahko čestitali, ker je morala poskrbeti za njegovo večerjo. Zmerom je bil bolehen in slaboten. Edino, kar je imel povedati o zmagoslavju *Hyacinth*, je bilo: *Pričakoval sem, da mi bo bolj všeč*. Imel je ne preveč šarmantne in skromne navade v skoraj vseh stvareh v življenju in popolno zatopljenost v svoje sanje. Nikoli ga nisem slišal, da bi bil pohvalil kakega pisatelja, živega ali mrtvega, razen nekega starega francoskega pisca burk¹⁶. Zanj ni obstajalo nič drugega

razen njegovega mišljenja. Nikoli ni ničesar terjal na glas. Nikoli ni izrekel nobene od tistih samozavestnih stvari, ki jih izrečem jaz, kadar me kaj zbesni, vseeno pa smo vedeli, da ne ceni ničesar drugega. Bil je preveč samozavesten, da bi se postavil sam zase. Enkrat sem rekel Georgeu Mooru: *Synge človeka zmeraj prekosi, kajti vsi mi doživimo tiste kratke, a srhljive trenutke, v katerih priznavamo obstoj drugih pisateljev; Synge pa takih trenutkov nikoli ne doživi*. Ne mislim, da ni maral drugih piscev – ne, ti zanj sploh niso obstajali. Kljub temu pa ne bi mogli reči, da je bil egoist. V običajnih življenjskih stvareh je bil preveč sočuten in preveč preprost. V umetnosti ni poznal nobenega drugega jezika razen svojega.

Tako kot sem Verlainu zavidal pregrešnost, sem njemu zavidal njegovo zatopljenost. Ali se genialen človek lahko tako popolnoma odpove svetu, če meni, da je to nujno za polno izražanje sebe brez določene pregrešnosti ali določene nezadostnosti? Bil si srečen ali pa vsaj blažen, *slupi starec s skalnega otoka Scio*¹⁷.

29

[15. april (1909), zapis šte. 156]

Molly sem vprašal, če so nemara katere njenih besed Synga pripravile do tega, da je napisal *Sem vprašal, če zbolel bom in umrl*, ona pa je rekla: *Velikokrat se je šalil z mano o smrti in nekega dne je rekel: 'Ali boš šla za mojim pogrebom?', jaz pa sem mu rekla: 'Ne, ker ne bi prenesla, da bi te videla mrtvega, vse druge pa žive.'*

Iz poglavja *The Death of Synge. Extracts From a Diary Kept in 1909* v knjigi W. B. Yeatsa: *Collected Works of W. B. Yeats. Volume III. Autobiographies*. New York: Scribner, 1999, str. 374–378.

Predvedla Tina Mahkota

¹⁷ Iz Byronove pesnitve *Nevesta iz Abydosa* (1813).

¹⁵ Kristna uprizoritev komedije enodejanke *Hyacinth Halvey* je bila 19. februarja 1906 v gledališču Abbey.

¹⁶ Andrieu de la Vigne (umrl 1515), avtor *Moralitete o slepcu in hromcu*, ki je bila Syngu vir za *Svetniški vrelec*.

John Millington Synge

ARANSKI OTOKI (1907)

(odlomek)

Neki drugi starec, najstarejši na otoku, mi sila rad pripoveduje anekdote – ne ljudskih pripovedk – o stvareh, ki so se tu pripetile za časa njegovega življenja.

Velikokrat mi pripoveduje o moškem iz Connaughta, ki je v navalu strasti z udarcem lopate ubil očeta in nato pobegnil na ta otok in se izročil na milost in nemilost nekaterim domačinom, s katerimi naj bi bil, kot se je govorilo, v sorodu. Ti so ga skrili v luknjo – ki mi jo je starec pokazal – in ga v njem skrivali več tednov, čeprav je prišla policija in ga iskala vsepovsod, tako da je lahko na svoja ušesa slišal topotanje korakov po kamenju nad svojo glavo. Kljub nagradi, ki je bila ponujena, je otok ostal nepodkupljiv, in po silnih kolobocijah so moškega naposled le spravili v Ameriko.

Nagonsko ščitenje zločincev je na zahodu občé razširjeno. Po vsem sodeč je takšno početje deloma moč pripisati povezanju pravičnosti z osvraženo angleško sodno oblastjo, bolj neposredno pa primitivnemu občutju teh ljudi (ki niso nikoli zločinci, a so vselej sposobni zagrešiti zločin), da človek ne bo storil česa hudega, razen če ni pod vplivom strasti, kar pa je enako neodgovorno kot vihar na morju. Če je torej nekdo ubil očeta in je od kesanja že ves bolan in skrušen, tedaj ti ljudje ne vidijo nobenega razloga, zakaj bi ga pustili odvreči stran in usmrtili po zakonu.

Takšen človek, pravijo, bo miren do konca svojih dni; če pa jim samo omenite, da je kaznen vendarle potrebna, ker z njo postavimo vzgled, vas bodo vprašali: *Kdo pa bi šel ubijati očeta, če bi si znal kako drugače pomagati?*

Nekaj časa nazaj, pred uvedbo policije, so bili vsi ljudje na otokih tako nedolžni, kot so tukajšnji še danes. Slišal sem, da je imel guverner in mirovni sodnik na severnem

otoku v tistem času navado, da je vsakomur, ki je zagrešil kaj hudega, izročil pismo za ječarja v Galwayu in ga poslal samega na pot, da bo odsedel zaporno kazen.

Ker ni bilo parnika, so hudodelca spravili na najbližjo točko na celino s prvo ribiško barkačo, ki ga je izkrcala kjerkoli si že bodi. Od tam pa je vzdolž puste obale hodil milje daleč, dokler ni prišel do mesta. Ko je odslužil naloženo kazen, se je po isti poti odplazil nazaj domov, ves slaboten in shujšan, in pogosto je moral čakati cele tedne, preden je dobil prevoz nazaj na otok. Tako vsaj pravi zgodba.

Zdi se absurdno, da bi iste zakone, ki veljajo za te ljudi, uporabljali za zločinske prebivalce v velemestu. Najbistrejši mož na Inishmaanu mi je pogosto pravil o svojem preziru do zakona in o porastu kriminala, ki ga je na Aranmor zanesla policija. Če pride na otoku, tako mi pravi, do manjšega nesoglasja ali manjšega pretepa med dvema moškima, bodo njuni prijatelji poskrbeli, da stvar ne bo šla predaleč in čez čas bo vse skupaj pozabljeno. V Killronanu imajo skupino mož, ki jih plačujejo, da posredujejo v takšnih primerih; takoj ko pade udarec, se brž prikažejo in aretirajo tistega, ki je prvi usekal. Oni pa, s katerim se je aretirani udaril, mora pričati proti njemu; cele družine se nato zgrnejo na sodišče in medsebojno žalijo, dokler ne postanejo prav zakrknjeno sovražne. Če pride do obsodbe, jim mož, ki je bil obsojen, ne bo nikoli odpustil. Čakal bo, da napoči njegov čas, in preden se leto obrne, ponovno načne primer; tega pa mu ne bo nikoli odpustil oni drugi. Spor se pogloblja tako dolgo, da se lahko na primer pričkanje o barvi las enega od mož konča z umorom – in to eno leto po tem, ko so imeli s primerom opraviti zastopniki zakona. Že samo dejstvo, da je na otoku skoraj nemogoče dobiti zanesljivo pričlo – pa ne zato, ker bi bili ljudje nepošteni, temveč zato, ker imajo sorodstvene vezi za bolj svete od zahteve po abstraktni resnici – spremeni celotni sistem pričanja pod prisego v voljo jemajočo farso, in kaj lahko si predstavljamo, da mora pravdanje, ki temelji na tako nepristni osnovi, privedi do vsakršnih krivic.

Prevedla **Tina Mahkota**

PRVIČ V SLG CELJE

Foto Jaka Babnik

Oskar Kranjc, dramski igralec

Oskar Kranjc (1987) je študiral dramsko igro in umetniško besedo na AGRFT. Obiskoval je OŠ Lovrenc na Pohorju in Škofijsko gimnazijo Antona Martina Slomška v Mariboru. Tako v osnovni šoli kot gimnaziji je bil aktiven v lutkovnih in dramskih krožkih. Po končani gimnaziji se je vpisal na AGRFT. V času študija je nastopil v številnih študentskih filmih. Na Svetovnem festivalu gledaliških šol v Peruju je leta 2010 nastopil z Nino Rakovec, Tino Potočnik in Blažem Šefom v uprizoritvi *Plešasta pevka* Eugèna Ionesca v režiji Branka Šturbeja. Prejeli so odlične kritike in bili naslednje leto povabljeni na gostovanje v Boston, kjer so ponovno poželi uspeh.

Študij je zaključil z diplomskima predstavama *Lepotica in zver* (režiser Jaša Koceli, produkcija VII. semestra dramske igre in umetniške besede) in *Zavratne igre* (režiserka Nina Eva Lampič, produkcija VIII. semestra dramske igre in umetniške besede).

V profesionalnem gledališču je prvič nastopil v predstavi MG Ptuj *Oj, čudežni zaboj* Paula Maara v režiji Petra Srpčiča. Nastopil je tudi v televizijskem celovečernem filmu Jureta Pervanje *Britev* (RTV SLO, 2011) in humoristični seriji *Trdoglavci* v režiji Marka Naberšnika (POP TV, 2011).

Leta 2012 je režiral in odigral krstno uprizoritev monokomedije *Pasta in basta* Michaela Raeberja v prevodu Darka Čudna.

Foto Jaka Babnik

Tina Gunzek, dramska igralka

Tina Gunzek (1989) je septembra 2012 diplomirala na oddelku za dramsko igro in umetniško besedo na AGRFT v letniku profesorja Braneta Šturbeja. Osnovno šolo je obiskovala v Celju, šolanje pa je nadaljevala na Gimnaziji Lava Celje. Že v tem obdobju je nastopila v več gledaliških projektih – *Ščuka, da te kap* (KUD Zarja Celje, 2005, režiser Miha Alujevič), *Skrivni dnevnik Jadrana Krta* (KUD Zarja Celje, 2005, režiserka Cvetka Jovan Jekl), *Gospod lovec* (KUD Zarja Celje, 2006, režiser Miha Alujevič) in *Krasen cirkus* (KUD Zarja Celje, 2006, režiserka Cvetka Jovan Jekl). Leta 2007 se je vpisala na AGRFT in študij dramske igre in umetniške besede zaključila z diplomskima predstavama *Lepotica in zver* (režiser Jaša Koceli, produkcija VII. semestra dramske igre in umetniške besede) in *Zavratne igre* (režiserka Nina Eva Lampič, produkcija VIII. semestra dramske igre in umetniške besede).

V času študija je nastopila v gledaliških in filmskih projektih – *Samoupravni organ* (kratka TV-igra, projekt AGRFT, 2008, režiser Žiga Virč), *Trst je naš* (kratki igrani film, projekt AGRFT, 2009, režiser Žiga Virč), *Tabataba* (gledališka predstava, projekt AGRFT, 2009, režiserka Renata Vidič), *Skriti spomin Angele Vode* (celovečerni film, RTV SLO, 2009, režiserka Maja Weiss), *Boga ni. Vse je dovoljeno.* (gledališki performans, projekt AGRFT, 2010, režiserka Renata Vidič), *Ni problema* (gledališka predstava, zveza ŠKIS in Ministrstvo za šolstvo in šport, 2010, režiserka Renata Vidič), *Zamorka* (gledališka predstava, projekt AGRFT, 2011, režiserka Nina Šorak).

Po končanem študiju na AGRFT je uspešno nastopila v gledaliških projektih *Don Juan se vrne iz vojne* (MGL, 2011, režiser Dušan Jovanovič), *Lobanja, ki je žrla ljudi* (koprodukcija LGL in AGRFT, 2011, režiserka Renata Vidič), *Mala čarovnica* (SNG Drama Ljubljana, 2011, režiser Diego de Brea), *Odspejsani* (SiTi Teater BTC, 2012, režiser Uroš Fürst), *Vzklik za človečanstvo* (Expono, 2012, režiserka Renata Vidič) in *Vaje za tesnoba* (SSG Trst, 2012, režiser Jaka Andrej Vojevec).

Foto Jaka Babnik

Marta Kosturska, korepetitorica

Po izobrazbi oblikovalka. Trenutno se izobražuje na Glasbenem centru Edgarja Willemsa, na področju glasbene pedagogike. Sodeluje s kitaristom Miho Petricem in kontrabasistom Vanjo Dizdarevičem v glasbenem projektu *Balkan šanson*. S pevsko vlogo je sodelovala v predstavi *Razodetja* (režiser Janez Pipan, MGL, sezona 2010/11). Sodelovala je z Zoranom Predinom v glasbenem projektu *Tragovi u sjeti*, z glasbeno skupino Moonlight sky, s skupino Bossa de novo, v ambientalno-eksperimentalnem zvočnem projektu *Aluviana* in z makedonskima skupinama Novogradska in Kismet.

Foto Tomaž Vrhovnik

Andrej Vrhovnik, asistent kostumografa

V študijskem letu 2011/12 je diplomiral iz kostumografije na šoli Accademia Italiana v Rimu. Že pred študijem se je podpisal pod kostumografijo treh enodejank Antona Pavloviča Čehova *Medved*, *Jubilej*, *Snubač* na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani. V času študija je bil kostumograf za gledališko predstavo *Gente di Plastica* (*Plastični ljudje*) gledališke skupine Compagnia Teatrale Costelazione v Formii (Italija). Svoje kostume je dvakrat predstavil tudi na modni reviji v Firencah. Bil je tudi asistent kostumografa Alessandra Bentivegna pri predstavi *Betrayal* (*Prevara*) Harolda Pinterja v izvedbi English Independent Theatre of Rome. Pri operi *Orfej* v izvedbi treh umetniških akademij v Ljubljani je sodeloval kot eden izmed kostumografov (premiera julija 2012). V Slovenskem stalnem gledališču v Trstu je ustvaril kostumografijo za predstavo Georgesa Feydeauja *Ne sprehajaj se no vendar čisto naga!* (premiera januarja 2013, režiser Alen Jelen). Trenutno opravlja magistrski študij kostumografije na AGRFT.

PRIPRAVLJAMO

Bertolt Brecht, Paul Dessau

Gospodar Puntila in njegov hlapec Matti

(Herr Puntila und sein Knecht Matti)

Ljudska igra

Prevajalka **Mojca Kranjc**

Prevajalec songov **Milan Jesih**

Režiser **Nebojša Bradić**

Eden najpomembnejših evropskih dramatikov in gledaliških teoretikov 20. stoletja, gledališki reformator Bertolt Brecht (1898–1956) je začel pisati v času študija biologije in medicine v Münchnu. Čeprav je njegov opus zelo raznolik – pisal je družbenokritično, erotično in intimno poezijo, historične in filozofske romane, kratko prozo, eseje, filozofske spise, dnevniške zapiske –, se je v evropsko literarno zgodovino najgloblje zapisal kot dramatik. Leta 1924 je odšel v Berlin in postal asistent pri Maxu Reinhardt v Deutsches Theatru. V tem obdobju je napisal igre, ki že napovedujejo njegovo epsko gledališče s 'potujitvenimi učinki', ki gledalca ves čas opozarjajo, da je v gledališču, in mu na ta način razbijajo iluzijo. Leta 1928 je doživel velik uspeh z *Opero za tri groše*. Po letu 1933, ko je v Nemčiji prišel na oblast nacizem, je odšel v tujino, se do začetka 2. svetovne vojne selil po Evropi, leta 1941 pa je emigriral v Združene države Amerike. V tem obdobju so nastala njegova najboljša dela: *Horacij in Kuracij*, *Strah in beda tretjega rajha*, *Življenje Galileja*, *Mati Korajža in njeni otroci*, *Zasliševanje Lukulusa*, *Dobri človek iz Sečuana*, *Gospodar Puntila in njegov hlapec Matti*, *Kavkaški krog s kredo* in druge. Leta 1948 se je vrnil v Vzhodni Berlin, kjer je skupaj z ženo Helene Weigel ustanovil gledališče Berliner Ensemble. Tam je bila uprizorjena večina njegovih del. Brechtovi teoretični pogledi na epsko gledališče so močno vplivali na sodobno dramatiko, ki je sprejela večino njegovih 'potujitvenih efektov' in jih prilagodila novim estetikam petdesetih in šestdesetih let 20. stoletja.

Ljudska igra *Gospodar Puntila in njegov hlapec Matti* (1940) je nastala v času Brechtove emigracije. Motiv za lik Puntile, veleposestnika z dvema obrazoma in dvojnimi življenjem, je dobil v eni izmed kratkih zgodb pisateljice Helli Wuolijoki, pri kateri je živel skupaj z družino v času svojega bivanja na Finskem. *Gospodar Puntila in njegov hlapec Matti* je eno najbolj pogosto uprizorjenih Brechtovih besedil.

Veleposestnik Puntila je v treznem stanju gospodovalen, pridobitniški, vzvišen in okruten, v pijanem stanju pa se prelevi v prijateljskega, širokosrčnega, veseljaškega in simpatičnega dobrodušnega, ki se ne meni za stanovske in socialne razlike. Šele med pijančevanjem v mestu opazi svojega šoferja Mattija, ki je pri njem v službi že pet tednov. Zaupa mu, da ima vsaj enkrat na mesec napade treznosti in da se takrat spremeni v žival. Edino zdravilo za to stanje je kuminovo žganje. Matti najprej potrpežljivo, potem pa vedno bolj kritično prenaša gospodarjeve muhe in nepričakovane spremembe.

Premiera **maja 2013**

 Slovensko Ljudsko
Gledališče Celje

SPONZORJI IN PARTNERJI SLG CELJE V SEZONI 2012/13

SPONZORJI SLG Celje

VEČER

glavni medijski pokrovitelj

PARTNERJI SLG Celje

alten|0

city center
Vse najboljše

mediaspeed.net
press • photo • video

THERMANA
Laško

NATIONAL
GEOGRAPHIC
SLOVENIJA

SVET KNJIGE
prvi slovenski knjižni klub

TOP FIT
Celje

Z vašo pomočjo smo še uspešnejši.
Hvala!

John Millington Synge

THE PLAYBOY OF THE WESTERN WORLD

Comedy in three acts

Translator **Tina Mahkota**

Director **Janez Pipan**

Dramaturg **Tatjana Doma**

Set Designer **Marko Japelj**

Costume Designer **Leo Kulaš**

Composer **Miha Petric**

Vocal Coaches **Miha Petric** and **Marta Kosturska**

Language Consultant **Jože Volk**

Lighting Designer **Andrej Hajdinjak**

Assistant Director **Jernej Kobal**

Assistant Costume Designer **Andrej Vrhovnik**

CAST

Christopher Mahon **Blaž Setnikar**

Old Mahon, his father, a squatter **Renato Jenček**

Michael James Flaherty (called Michael James), a publican **Bojan Umek**

Margaret Flaherty (called Pegeen Mike), his daughter **Nina Rakovec**

Shawn Keogh, her cousin, a young farmer **Oskar Kranjc** (guest appearance)

Widow Quin, a woman of about thirty **Pia Zemljič**

Philly Cullen **Branko Završan**

Jimmy Farrell **Vojko Belšak**

Sara Tansey **Minca Lorenci**

Susan Brady **Ana Ruter**

Honor Blake **Tina Gunzek** (guest appearance)

A Bellman **Mario Šelih**

The Villagers **David Čeh, Rastko Krošl**

OPENING 22 February 2013

Edmund John Millington Synge (1871–1909) was an Irish playwright, poet, prose writer, travel writer and collector of folklore. He was, together with William Butler Yeats, a key figure in the Irish Literary Revival and was one of the cofounders of the Abbey Theatre. Although he came from an Anglo-Irish background, Synge's writings are mainly concerned with the world of the Roman Catholic peasants of rural Ireland.

Synge's literary rise was swift; from 1903, when his first play *In the Shadow of the Glen* was staged, until his death in 1909 he managed to make a break from complete anonymity into fame, and during this short period of time he wrote six plays. Synge's plays deal with social and economic straits of simple Irish people. He upgraded naturalistic foundations with fantastic and mythological themes and later even with fairy tale motifs.

The play widely regarded as Synge's masterpiece, *The Playboy of the Western World*, was first performed in the Abbey on 26 January 1907 and caused riots in Dublin during its opening run. The comedy centres on the story of apparent patricide and attracted a wide hostile reaction from the Irish public.

On the west coast of county Mayo Christy Mahon stumbles into a tavern and orders a pint of beer with the tavern-keeper's daughter Pegeen Mike. Pegeen is waiting for the Pope's dispensation to marry her cousin. Christy claims that he is on the run because he killed his father by driving a loy into his head. Because of the novelty of Christy's exploits and the skill with which he tells his own story, he becomes something of a town hero. There is an immediate sparkle between him and Pegeen, so Christy would like to marry her. Eventually Christy's father, Mahon, who was only wounded, tracks him to the tavern. When the townsfolk realize that Christy's father is alive, everyone (including Pegeen) shuns him as a liar and a coward. In order to regain Pegeen's love and the respect of the town, Christy attacks his father a second time.